

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Фінансовий потенціал страхової компанії: аналіз та напрями
використання»**

Виконав: студент 4-го курсу, групи 401-ЕФ

Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Свістельнік В. А.

Керівник: к.е.н., доцент Фурманчук О.С.

Рецензент: начальник відділу

по роботі з корпоративними клієнтами

Полтавської дирекції

ПрАТ СК «Арсенал Страхування»

Лещенко Т.Д.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із

праць інших авторів без відповідних посилань

Свістельнік В. А.

Підтверджую достовірність даних, використаних

у роботі

Свістельнік В. А.

Полтава, 2024 року

АНОТАЦІЯ

Свістельник В.А. «Фінансовий потенціал страхової компанії: аналіз та напрями використання». Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2024.

Робота містить 97 сторінок, 25 таблиць, 9 рисунків, список літератури з 86 джерел та 3 додатку.

Ключові слова: потенціал, фінансовий потенціал, страхові ризики, інвестиційна діяльність, власний капітал, резервний капітал, страхові зобов'язання.

Мета роботи – систематизація теоретико-методичних і організаційних підходів до аналізу фінансового потенціалу страхових компаній, дослідження механізму його формування, а також розробка рекомендацій щодо покращення якості фінансового потенціалу.

Об'єктом дослідження є процес створення фінансового потенціалу страхової компанії.

Предметом дослідження є сукупність методичних, теоретичних та організаційно-прикладних аспектів аналізу та використання фінансового потенціалу страхової компанії.

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням економічної сутності фінансового потенціалу страхової компанії та його складових; характеристикою основних елементів фінансового потенціалу страховика; аналізом методів та показників оцінки фінансового потенціалу страхової компанії; наданням загальної характеристики та аналізу фінансово-економічної діяльності страховика; оцінкою фінансового стану страхової компанії АТ СГ «ТАС»; проведенням комплексного аналізу оцінки фінансового потенціалу та його показників АТ СГ «ТАС»; розрахунку варіантів оптимізації структури фінансових ресурсів страхової компанії, як наряду підвищення ефективності управління її фінансовим потенціалом; формуванням стратегії управління фінансовим потенціалом страхової компанії АТ СГ «ТАС».

ANNOTATION

Svyshchelnik V. A. "Financial potential of the insurance company: analysis and directions of use". Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" – National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2024.

The work contains 97 pages, 25 tables, 9 figures, bibliography from 86 sources and 3 appendices.

Keywords: potential, financial potential, insurance risks, investment activity, equity capital, reserve capital, insurance liabilities.

The aim of the work is to systematize theoretical, methodological, and organizational approaches to the analysis of the financial potential of insurance companies, investigate the mechanism of its formation, and develop recommendations for improving the quality of financial potential.

The object of the study is the process of creating the financial potential of an insurance company.

The subject of the study is the set of methodological, theoretical, and organizational-applied aspects of the analysis and use of the financial potential of an insurance company.

The graduation paper explores a complex of issues related to the study of the economic essence of the financial potential of an insurance company and its components; characterization of the main elements of the insurer's financial potential; analysis of methods and indicators for assessing the financial potential of an insurance company; providing a general overview and analysis of the financial and economic activities of the insurer; evaluation of the financial condition of the insurance company AT SG "TAS"; conducting a comprehensive analysis of assessing the financial potential and its indicators of AT SG "TAS"; calculation of options for optimizing the structure of financial resources of the insurance company, as a way to increase the efficiency of managing its financial potential; formation of a strategy for managing the financial potential of the insurance company AT SG "TAS".

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	7
1.1. Економічна сутність фінансового потенціалу страхової компанії та його складові	7
1.2. Характеристика основних елементів фінансового потенціалу страховика	16
1.3. Методи та показники оцінки фінансового потенціалу страхової компанії	20
РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА МЕХАНІЗМУ ЙОГО ФОРМУВАННЯ ПАТ «СТРАХОВА ГРУПА «ТАС»	35
2.1. Загальна характеристика та аналіз фінансово-економічної діяльності страховика	35
2.2. Оцінка фінансового стану страхової компанії	44
2.3. Аналіз фінансового потенціалу страхової компанії	52
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПАТ «СТРАХОВА ГРУПА «ТАС»	66
3.1. Оптимізація структури фінансових ресурсів страхової компанії, як напрям підвищення ефективності управління її фінансовим потенціалом	66
3.2. Формування та використання стратегії управління фінансовим потенціалом страхової компанії	75
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	97

				ВР 401-ЕФ 20046			
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Фінансовий потенціал страхової компанії: аналіз та напрями використання	Літ.	Арк.	Акрушів
Розроб.	Свістельник В.А.				3	97	
Перевір.	Фурманчук О.С.				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Н. Контр.	Фурманчук О.С.						
Затверд.	Кулик В.А.						

ВСТУП

Сучасний ринок страхових послуг є складовою фінансового ринку, тобто такого фінансово-економічного середовища, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист. Формування попиту та пропозиції на дану послугу викликає створення відносин, які носять фінансовий, економічний, інформаційно-консультаційний, договірний характер. Для страхових компаній, як особливого виду підприємств, головним для отримання прибутку є надання страхових послуг, що потребує належного фінансового забезпечення. Для досягнення цього необхідно дотримуватися відповідної організації управління, а також мати належний ресурсний потенціал.

Проблемами аналізу та використання фінансового потенціалу страхових компаній займалися не лише вітчизняні, а й зарубіжні вчені, зокрема: Кнейслер О. В, Ткаченко Н. В., Марценюк-Розарьонова О. В., Яшина Н. М., Командовська В. С., Базилевич В. Д., Рязанцев Р. А., Дрібноход А. О. Основні положення досліджень говорять про те, що фінансовий потенціал є основою діяльності страховиків для забезпечення прибутку.

Реформування системи економічних відносин в Україні, соціальні зміни спонукають до вирішення проблеми сучасного страхового захисту, а також до пошуку діючого механізму акумуляції ресурсів страхових компаній та страхувальників. Для забезпечення ефективної системи страхування необхідно вирішити такі проблеми:

- відсутність єдиної стратегії стосовно розвитку ринку страхових послуг;
- нестабільність економіки країни;
- низький рівень страхової культури;
- брак ліквідних фінансових інструментів при проведенні ефективної політики в напрямку інвестування коштів;
- низький рівень капіталізації вітчизняних страхових компаній тощо.

Саме тому, дані аспекти потребують адаптації ринку страхових послуг до змін, які пов'язані з удосконаленням та модернізацією фінансових показників у страховій індустрії та впровадження інноваційних, сучасних технологій в організацію діяльності страховиків. Вище наведене свідчить про актуальність досліджуваної проблематики, що розкривається у магістерській роботі в науковому та практичному плані.

Метою даної випускної роботи є систематизація теоретико-методичних і організаційних підходів до аналізу фінансового потенціалу страхових компаній, дослідження механізму його формування, а також розробка рекомендацій щодо покращення якості фінансового потенціалу.

Виходячи з цього, можна сформулювати основні задачі дослідження:

- розглянуто поняття фінансового потенціалу страхової компанії та проаналізовано особливості його формування;
- наведена характеристика основних елементів фінансового потенціалу страховика;
- розкрито методика оцінки фінансового потенціалу;
- надана загальна характеристика та аналіз фінансово-економічної діяльності страховика;
- надана оцінка фінансового стану страхової компанії АТ СГ «ТАС»;
- проведений комплексний аналіз оцінки фінансового потенціалу та його показників АТ СГ «ТАС»;
- розраховано варіанти оптимізації структури фінансових ресурсів страхової компанії, як напрям підвищення ефективності управління її фінансовим потенціалом;
- сформовано стратегію управління фінансовим потенціалом страхової компанії АТ СГ «ТАС».

Об'єктом дослідження є процес створення фінансового потенціалу страхової компанії.

Предметом дослідження є сукупність методичних, теоретичних та організаційно-прикладних аспектів аналізу та використання фінансового потенціалу страхової компанії.

Теоретичною і методичною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених. У роботі використано наступні методи: статистичний, логічного узагальнення, ситуаційного аналізу, порівняння, дедуктивний, фінансово-економічного аналізу та інші. Дані методи дозволяють розкрити проблематику досліджуваної теми в повному обсязі.

Інформаційною основою дослідження є нормативно-правові та законодавчі акти, матеріали наукових конференцій, професійна література, періодичні видання, статистичні дані Т СГ «ТАС», власні дослідження та проведений аналіз.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

1.1. Економічна сутність фінансового потенціалу страхової компанії та його складові

У сучасних умовах господарювання механізми та інструменти формування й використання фінансових ресурсів страхової компанії суттєво змінюються. Базовими вимогами до організації фінансового управління стають економічна відповідальність та оперативна адаптивність до змін у зовнішньому оточенні, які стимулюють економічну зацікавленість суб'єктів господарювання до раціонального формування та ефективного використання власних фінансових ресурсів. Практична реалізація цих вимог досягається шляхом розвитку фінансового потенціалу, який визначає фінансові можливості й конкурентоспроможність страхової компанії у динамічних ринкових умовах. Тому адекватна інтерпретація й ідентифікація фінансового потенціалу в умовах ринкової економіки набувають важливого значення як для наукових досліджень всіх інших аспектів його прояву, так і для розробки ефективних механізмів управління фінансовою діяльністю страхової компанії.

У спеціальній економічній літературі термін «потенціал» уже давно набув досить широкого вжитку. Він використовується у різних контекстах, а його інтерпретація різними авторами варіює у досить широких межах. Це свідчить про його наукову й практичну актуальність, багатогранність прояву економічного змісту та відсутність однозначності сприйняття [4].

Загальновідомо, що термін «потенціал» має свої витоки в латинському слові *potentia*, яке перекладається на українську як «сила, приховані можливості». У деяких джерелах вказується на його французьке походження: французьке слово *potential* у дослівному перекладі означає «те, що може бути» [7]. На цих вихідних положеннях базуються всі його сучасні інтерпретації як

«приховані можливості, здатності, сили, що можуть проявитися за певних умов» [35] як «сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані у певній сфері, галузі, ділянці; запас чого-небудь, резерв; приховані здатності, сили якої-небудь, діяльності, що можуть виявлятися за певних умов» [2]. Враховуючи, що термін «потенціал» використовується в різних сферах суспільної діяльності та галузях наукових знань, необхідно конкретизувати його змістовне наповнення з позиції специфіки фінансової науки.

Отже, у вищезазначених наукових поглядах щодо визначення потенціалу привертає увагу кілька ключових моментів [48]:

- по-перше, потенціал невід’ємно пов’язаний з поняттям «ресурси» і охоплює сукупність необхідних для функціонування або розвитку страхової компанії різних видів ресурсів; Звідси можна зробити висновок про те, що термін «потенціал» є ширшим, аніж термін «ресурси», оскільки не лише включає в себе останні, а й враховує їх резерви;

- по-друге, потенціал розглядають як систему матеріальних та трудових факторів, які забезпечують досягнення мети виробництва;

- по-третє, потенціал включає спроможність суб’єкта до розвитку, вдосконалення та ефективного використання ресурсів;

- по-четверте, потенціал охоплює приховані можливості, здатності, сили, що можуть проявитися за певних умов.

Сформовані підходи до розуміння поняття «потенціал» проектуються і на площину фінансового потенціалу, що безпосередньо стосуються фінансового забезпечення функціонування суб’єкта господарювання, і зокрема, страхової компанії.

Зауважимо, що проблематика дослідження теоретичних аспектів фінансового потенціалу суб’єктів господарювання та механізмів його формування і використання є сферою наукових досліджень багатьох вчених [19].

Відповідно, фінансовий потенціал розглядається у декількох вимірах: «по-перше, враховуючи забезпечувальну роль фінансів відносно економіки, у їх розумінні як однієї з вихідних основоположних і домінуючих складових, по-

друге – як сукупність різних елементів та інституцій, по-третє – як організаційне та інструментальне наповнення функціонування» [7].

Крім того, фінансовий потенціал характеризується багатоаспектністю і в економічній літературі, з позиції прав власності, розрізняють фінансовий потенціал держави, фінансовий потенціал страхових компаній, фінансовий потенціал населення; залежно від часу відтворення – фінансовий потенціал, накопичений у попередні роки, і поточний фінансовий потенціал [8].

Натомість у наукових колах не приділено належної уваги економічній природі й сутності фінансового потенціалу страхових компаній, його ролі у формуванні страхового ринку та в економіці країни.

Зауважимо, що потенціал у страховій сфері можна розглядати з позиції страхової компанії та страхового ринку. Структурно потенціал страховика може охоплювати фінансовий, інвестиційний, конкурентний, інформаційний, маркетинговий та інші потенціали. Вони тісно взаємодіють між собою, проте максимально можливе виявлення і використання резервів по кожному з напрямків є імпульсом розвитку компанії в цілому.

На думку Пересади А.А. та Коваленко Ю.М. фінансовий потенціал страхової компанії це «фінансові ресурси, що знаходяться в господарському обігу і використовуються для проведення страхових операцій і здійснення інвестиційної діяльності» [9].

Майже аналогічною є позиція Ненно І., яка вважає, що фінансовий потенціал розвитку страховика – це сукупність вільних від зобов'язань фінансових ресурсів страховика, які спрямовують на розширення діяльності [10].

Зауважимо, що «фінансовий потенціал страхової компанії» перебуває у взаємозв'язку з її «інвестиційним потенціалом». Так, Н. Ткаченко вважає, що «інвестиційний потенціал страховика – це сукупність грошових коштів, які є тимчасово та відносно вільними від зобов'язань і використовуються з метою отримання інвестиційного доходу» [11]. Гавриляк Т. розглядає фінансовий потенціал інвестиційної діяльності страхової компанії як «усі фінансові

можливості страховика, що визначаються достатнім обсягом фінансових ресурсів, характеризуються здатністю ефективного використання в інвестиційній діяльності та забезпечують його стійкий розвиток» [12].

Отже, інвестиційний потенціал страховика визначається обсягом фінансових ресурсів, на обсяг якого впливають страхові резерви та власний капітал. Від рівня фінансового потенціалу залежить інвестиційний потенціал страховика. Відповідно формування фінансових ресурсів страховиком відбувається у процесі здійснення страхової, фінансової та інвестиційної діяльності.

Механізм формування і використання фінансового потенціалу страхової компанії наведено на рисунку 1.1.

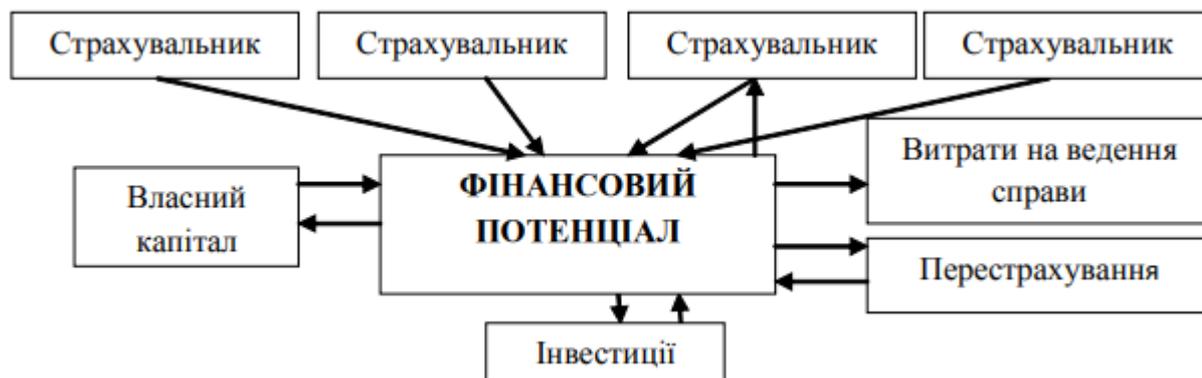

Рис.1.1. Механізм формування фінансового потенціалу страховика

Як і для будь-якого суб'єкта господарювання, для страхової компанії потенціал є важливим елементом діяльності. Він являє собою сукупність ресурсів компанії та можливостей їх перетворення для досягнення її мети та цілей й об'єднує в собі рушійні сили і джерела діяльності. Потенціал страховика є динамічним, його використання та нарощування є безперервним і доповнюють один одного.

Систематизація наукових публікацій дає можливість виділити такі властивості фінансового потенціалу страхової компанії:

- його основу складають наявні та потенційні фінансові ресурси;

- сформовані фінансові ресурси, спрямовуються страховиком на розширення діяльності для забезпечення подальшого розвитку у чітко визначений період часу;

- він формує фінансову незалежність і стійкість страховика;

- він перебуває у логічному взаємозв'язку з інвестиційним потенціалом страховика;

- передумовами для формування та ефективного використання фінансового потенціалу виступають задіяні, незадіяні, потенційні фінансові ресурси та інші фінансові активи, а також матеріальні, інтелектуальні та інші ресурси;

- він є чинником формування конкурентоспроможності та міцної ринкової позиції страховика та гарантом безпеки для інших суб'єктів страхового ринку [35].

Таким чином, фінансові потенційні можливості страховика визначаються насамперед наявністю фінансових ресурсів та можливістю використання внутрішніх резервів розвитку.

Досліджуючи поняття «фінансові ресурси страхової компанії» відзначимо, що такі науковці, як О. Світлична, Н. Сташкевич [13] та Д. Бланд [14] розглядають фінансові ресурси страхової компанії як сукупність грошових коштів, які формуються у процесі страхової діяльності та призначені для виконання зобов'язань зі страхового захисту, підтримання платоспроможності й фінансової стійкості страховика.

Специфіка здійснення страхового бізнесу впливає на склад і структуру фінансових ресурсів страховика. Так, на думку Гаманкової О. джерелами фінансових ресурсів страхової організації є власний, залучений та позичковий капітали [15].

Ткаченко Н. вважає, що частка статей позикового капіталу страховика є досить скромною, то доцільно капітал поділяти на власний і залучений, вважаючи, що до нього входить і позиковий [16]. Аналогічно Галасюк О. вважає, що фінансові ресурси страхової компанії складаються з власного та

залученого капіталу [17]. Причому до залученого капіталу вона відносить: страхові резерви, кредит, кредиторську заборгованість та перестраховий кредит, з чим не можна погодитися у повній мірі.

Натомість Концептуальні основи міжнародних стандартів фінансової звітності [18] та вимоги Solvency II [19] поділяють фінансові ресурси страхової компанії на такі групи як власний капітал та зобов'язання, які складаються із залучених і позикових коштів. Враховуючи той факт, що страховики України складають баланс відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), пропонуємо фінансові ресурси страхової компанії розглядати як сукупність її власного капіталу та зобов'язань, які у свою чергу складаються із залучених та позикових коштів (рис. 1.2).

Рис.1.2. Склад фінансових ресурсів страхової компанії

Важливим компонентом фінансового потенціалу у складі фінансових ресурсів страхової компанії є власний капітал, який виконує функцію фінансової гарантії виконання перед страхувальниками своїх зобов'язань згідно з договорами страхування і відіграє значну роль як на стадії її створення, так і функціонування. У діяльності страховиків, значно більше, ніж у інших суб'єктів господарювання із різних галузей економіки, приділяють увагу саме власному капіталу, адже він лежить в основі визначення платоспроможності компанії, яка є ключовим показником фінансового стану і впливає на рівень фінансового потенціалу. Власні фінансові ресурси належать страховикові на правах власності і представлені статутним (зарєєстрованим) капіталом, капіталом у дооцінка, додатковим, резервним капіталами, нерозподіленим прибутком та вилученим капіталом [34].

На стадії створення страховика власний капітал складається, переважно, із статутного капіталу. На початковому етапі функціонування страхової компанії статутний капітал є єдиною гарантією забезпечення платоспроможності. Саме тому, порядок формування та дотримання розміру статутного капіталу страховика суворо регулюється законодавством (табл. 1.1). Через статутний капітал реалізується найважливіші права власників страхової компанії, зокрема, право на дивіденди і право управління компанією. Відповідно до законодавства України встановлено мінімальні розміри статутних капіталів за валютним обмінним курсом валюти України: - для страховиків, які займаються видами страхування іншими, ніж страхування життя (загальними або ризиковими) – у сумі, еквівалентній 1 млн. євро; - для страховиків, які займаються страхуванням життя – у сумі, еквівалентній 1,5 млн. євро [20].

Зауважимо, що існують певні розбіжності щодо розміру мінімального статутного капіталу, запровадженого в Україні та згідно вимог Solvency II, запроваджених у дію на теренах Європейського союзу з 1 січня 2016 р. (табл. 1.1). Вагомою відмінністю між вимогами щодо забезпечення мінімального розміру статутного капіталу є те, що в Україні еквівалентність суми в євро визначається

на момент формування статутного капіталу та може пізніше не переглядатись, незважаючи на зміну курсу гривні до євро, що особливо стало актуальним за останні декілька років. Відповідно до Європейської директиви відповідність капіталу, встановлена мінімальному рівню повинна бути забезпечена щоденно, інакше органи нагляду за діяльністю страхових компаній в країнах європейського товариства можуть відкликати ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Таблиця 1.1

**Законодавчі вимоги щодо мінімального розміру статутного капіталу
страхових компаній**

Вимоги	Закон України «Про страхування» (введений в дію із 01.01.2024 р.)	Директива Європейського Парламенту та Ради (Solvency II)
Мінімальний розмір статутного капіталу	Розмір мінімального капіталу має забезпечити покриття неочікуваних збитків від ризиків, які приймає на себе страховик протягом наступних 12 місяців з рівнем довіри, який не перевищує 85 %. Він розраховується як лінійна комбінація обсягу технічних резервів, страхових (перестрахових) премій, капіталу під ризиком, відстроченого податку та адміністративних витрат з використанням коефіцієнтів, встановлених актами Регулятора.	Мінімальний необхідний капітал (повинен забезпечувати мінімальний рівень, нижче якого сума фінансових ресурсів не повинна опускатись. Він повинен відповідати розміру основних власних фондів, відповідно до розміру яких страховим та перестраховальним організаціям було дозволено продовжувати власну діяльність, та нижче рівня яких власники полісів та бенефіціари зазнаватимуть неприпустимого рівня ризику).
Страхові компанії зі страхування життя – 10 млн євро.	Страхові компанії зі страхування життя – 48 млн грн.	Страхові компанії зі страхування життя – 3,2 млн євро.
Страхові компанії з ризикових видів страхування – 1 млн євро.	– Для страховика, який отримав ліцензію на здійснення діяльності за такими класами: страхування відповідальності, внаслідок використання наземного транспортного засобу, повітряного судна, водного судна (у т. ч. відповідальності перевізника); страхування кредитів та поруки (гарантії) – 48 млн грн.	– У випадку покриття усіх або деяких ризиків віднесених до класів: автоцивільної відповідальності, страхового відшкодування збитків по авіакатастрофам; відповідальність за судна, загальна відповідальність, кредит, порука – розмір капіталу повинен становити не менше (3,2 млн. євро);
	– Для страховика, який отримав ліцензію на здійснення діяльності за класами іншими ніж зазначені вище – 32 млн грн.	– Для страховика з ризикових видів страхування, включаючи кептивні страхові компанії – 2,2 млн євро.
Перестраховальні компанії, прирівнюються до страхових	– Для страховика, ліцензія якого включає право здійснення діяльності з вхідного перестраховання – 48 млн грн.	– Для перестраховальних компаній – 3,2 млн євро.
		– Для підконтрольних перестраховальних компаній – 1 млн євро.

Але незважаючи на цю обставину, сам факт збільшення розміру статутних капіталів страховиків в Україні до 1 та 10 млн. євро, призвело до підвищення рівня їх капіталізації. Як наслідок, страховий ринок упродовж останніх років залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків [56].

Значущим елементом у складі власного капіталу після статутного капіталу є нерозподілений прибуток. Він уособлює величину прибутку, реінвестовану у страхову компанію і утворюється як залишок прибутку після виконання всіх зобов'язань страховика перед бюджетом, після виплати дивідендів, відрахувань до резервного та інших фондів.

До складу власного капіталу належить додатковий капітал. Він формується тільки у страховиків, які є акціонерними товариствами і являє собою емісійний дохід від розміщення акцій.

Резервний капітал не протистоїть ніяким фінансовим зобов'язанням і слугує доповненням до статутного капіталу. Він спрямовується на покриття невиробничих витрат, збитків страховика по страховим операціям, виплаті дивідендів, коли для цього недостатньо прибутку. Резервний капітал додатково забезпечує фінансову стійкість страховика, зміцнює її матеріальну і фінансову безпеку, що у свою чергу сприяє підвищенню гарантій виконання страховиком своїх зобов'язань перед страхувальниками та зменшує можливість банкрутства страховика [15].

Вагомий вплив на фінансовий потенціал страхових компаній мають залучені кошти. До їх складу входять: страхові резерви, забезпечення наступних витрат і платежів, цільове фінансування. Страхові резерви поряд зі статутним капіталом є найвагомішими елементами фінансового потенціалу, оскільки їх обсяги зазвичай перевищують обсяги інших елементів залучених коштів та позикових коштів. За видами страхування іншими ніж страхування життя страховики зобов'язані формувати і вести облік таких технічних резервів: резерв незароблених премій; резерв заявлених, але не виплачених збитків; резерв збитків, які виникли, але не заявлені; резерв катастроф; резерв

коливань збитковості. Страховики, які займаються страхуванням життя, створюють резерви довгострокових зобов'язань та резерви належних виплат страхових сум [37].

Позикові кошти страхова компанія залучає у свою діяльність на поворотній основі та на принципах платності, строковості й забезпеченості. Структурно такі кошти складається із кредитів банків та інших фінансових установ, кредиторської заборгованості та доходів майбутніх періодів.

Позиковий капітал не є основоположним для страховика. Проте його використання дає додаткові можливості щодо розширення обсягів господарської діяльності, забезпечення більш ефективного використання власного капіталу, прискорення формування цільових фондів, а в кінцевому рахунку – сприяє підвищенню ринкової вартості компанії і фінансовому потенціалу [48].

Страхові компанії є основою стабільного функціонування страхового ринку. Сукупність фінансових потенціалів діючих страхових компаній формує фінансовий потенціал страхового ринку України для виконання ним важливої функції щодо захисту інтересів громадян, суб'єктів підприємницької діяльності та підтримання соціальної стабільності у суспільстві.

1.2. Характеристика основних елементів фінансового потенціалу страховика

Фінансовий потенціал страхової компанії складається з різних елементів, які взаємодіють між собою та впливають на фінансову стійкість та прибутковість компанії. Деякі з найважливіших елементів фінансового потенціалу страхової компанії включають наступні:

1. Капітал. Капітал є основним елементом фінансового потенціалу страхової компанії і включає в себе усі грошові та інші активи, що належать компанії. Це можуть бути акції, облігації, нерухомість, фінансові інструменти та інші активи [22].

Загалом можна виділити два підходи: перший - капітал страхової компанії складається з власного капіталу та позикового капіталу, і другий - капітал страхової компанії складається з власного капіталу, позикового капіталу та позикового капіталу. Власний капітал належить страховій компанії, структурно складається із статутного, переоціненого, додаткового, резервів, нерозподіленого прибутку. Відповідно до чинного національного законодавства, статутний капітал страхових компаній повинен становити щонайменше еквівалент 1 мільйона євро для сектору ризиків та еквівалент 10 мільйонів євро для страхових компаній, що працюють у секторі довгострокового страхування життя. Залучені кошти не є власністю страховика, але тимчасово контролюються страховиком і складаються зі страхових резервів, цільового фінансування та майбутніх доходів.

Основну частину цього місця становить страховий резерв, склад і мінімальний розмір якого суворо регламентований законодавством не тільки в Україні, а й практично в усіх країнах світу. Фандрайзинг здійснюється в основному для задоволення потреб страхових компаній. У своїй діяльності страхові компанії залучають кредитні кошти кругообігово на основі принципів компенсації, терміну та гарантії. Структурно ці кошти складаються з кредитів банків та інших фінансових установ і кредиторської заборгованості [28].

2. Резерви. Резерви є обов'язковою складовою фінансового потенціалу страхової компанії та є засобом забезпечення виплат страхових виплат. Резерви формуються зі збору страхових премій та розрахунків ризиків.

3. Ліквідність. Ліквідність є важливою характеристикою фінансового потенціалу страхової компанії, яка вказує на наявність достатніх грошових ресурсів для виконання поточних зобов'язань компанії.

Ліквідність страхової компанії можна інтерпретувати як здатність організації швидко врегулювати свої строкові страхові та нестрахові зобов'язання за рахунок наявних грошових коштів та їх еквівалентів [76].

Розвинуті країни приділяють значну увагу управлінню ліквідністю та грошовими потоками, оскільки несвоєчасне виконання короткострокових зобов'язань може призвести до швидкого банкрутства будь-якої компанії,

починаючи зі страхових компаній, оскільки показники ліквідності та платоспроможності надто важливі для страхування. установи [9].

4. Прибуток. Прибуток є показником ефективності діяльності страхової компанії та відображає рівень її доходів та витрат. Оптимальний рівень прибутку дозволяє забезпечити фінансову стабільність компанії та збільшити її фінансовий потенціал.

Прибуток у загальному розумінні страховика – це сума, отримана шляхом порівняння доходів із загальними витратами. Конкретний процес формування прибутку страховика визначається такими характеристиками страхування як підприємницької діяльності, як накопичення страхових премій, формування страхових фондів, перерозподіл ризиків, що завдають шкоди. Специфіку формування прибутку розкривають наступні пункти: – у зв'язку зі сферою діяльності страхової компанії, компанія має перелік доходів і витрат, нехарактерний для інших суб'єктів господарювання; – оскільки страхова компанія поділяється на життя. та ризик за видами діяльності Страхування, що визначає для кожного виду страхування відмінний алгоритм визначення прибутку страхової діяльності – необхідність формування страхових резервів, які є компенсацією за рахунок різниці в часі між надходженням страхових премій та їх використовувати для їх оплати [13].

5. Кредитний рейтинг. Кредитний рейтинг є важливим елементом фінансового потенціалу страхової компанії та відображає її кредитоспроможність та фінансову стійкість. Кредитний рейтинг видається агентствами з рейтингування, такими як Standard & Poor's, Moody's або Fitch Ratings, і він відображає відносний ризик, пов'язаний з позичкою коштів страховій компанії. Рейтинг може бути високим, середнім або низьким, залежно від оцінки фінансової стійкості та кредитоспроможності компанії. Високий кредитний рейтинг забезпечує страховій компанії доступ до більш вигідних фінансових умов та забезпечує довіру клієнтів та інвесторів, що дозволяє компанії збільшувати свій фінансовий потенціал та залучати більше коштів на ринку. Низький кредитний рейтинг може спричинити обмеження у доступі до

фінансових ресурсів та погіршення іміджу компанії. Тому підтримання високого кредитного рейтингу є важливим елементом управління фінансовим потенціалом страхової компанії [33].

Під фінансовим механізмом страхування розуміється використання страховиком фінансових засобів для здійснення фінансового менеджменту за допомогою фінансового важеля для отримання найбільшої вигоди від формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Структура страхового фінансового механізму наведена на рисунку 1.3.

Призначення фінансових механізмів будь-якого рівня зводиться до двох основних функцій - фінансового забезпечення економічних і соціальних процесів і фінансового регулювання [19].

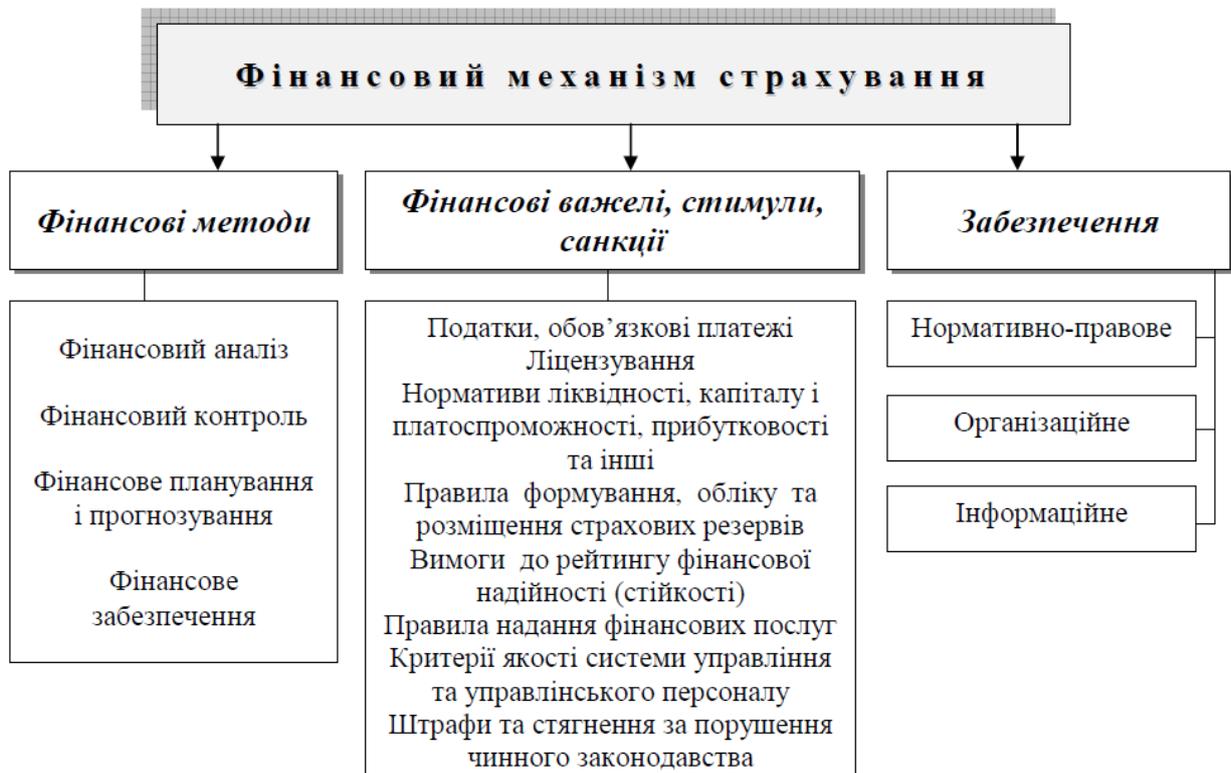

Рис.1.3. Структура страхового фінансового механізму страховика

На відміну від бізнесу, страхова компанія приймає гроші від страхувальника не в обмін на матеріальні блага чи послуги, а в обмін на послуги, які забезпечують страхове покриття у вигляді майбутніх виплат. Ця функція

вимагає впевненості в тому, що страховик здатний виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками. Під фінансовою надійністю страхової компанії розуміють здатність страхової компанії виконувати свої страхові зобов'язання за договорами страхування та перестраховування у разі несприятливих факторів.

Критеріями фінансової надійності страхової компанії є: розмір власних коштів, правильність розрахованої тарифної ставки, наявність збалансованого страхового портфеля, розмір страхових резервів, відповідний загальній сумі зобов'язань, прийнятих страховиком, наявність страхового портфеля, ефективність, перестраховування тощо [45].

Тому розуміння сутності та структурної організації страхових фінансових механізмів подібне до загальних фінансових механізмів. Проте існують суттєві відмінності між змістом переважної більшості складових фінансового механізму та специфікою основної діяльності суб'єктів господарювання на страховому ринку та специфікою реалізації страхових продуктів.

Основна відмінність полягає в специфіці застосування фінансових методів та інструментів при реалізації фінансових механізмів на страховому ринку.

1.3. Методи та показники оцінки фінансового потенціалу страхової компанії

Фінансовий потенціал страхової компанії визначається сукупністю параметрів, які виражають наявність, доцільність розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів, реальні та потенційні фінансові можливості. Він є синтетичним індикатором, який впливає на ефективність господарської діяльності страхової компанії. У свою чергу ефективність формування та розвитку фінансового потенціалу страхової компанії прямо залежить від результатів його діяльності. Якщо господарська діяльність є прибутковою, то утворюються додаткові джерела засобів, які в кінцевому результаті сприяють зростанню фінансового потенціалу страхової компанії. Нестача або неправильне формування і використання активів може виявитися головною причиною

несвоєчасності оплати заборгованості перед постачальниками за одержану сировину та матеріали, неповного та неритмічного забезпечення необхідними ресурсами, а отже, й погіршення результатів виконання страхових компаній своїх зобов'язань перед найманими працівниками, власниками та державою [13].

Забезпеченість страхової компанії активами (фінансовими ресурсами) в межах розрахункової потреби та їх раціональне використання створюють широкі можливості для подальшого поліпшення кількісних і якісних показників формування фінансового потенціалу.

Фінансовий потенціал та ефективність системи його управління треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності страхової компанії як у статистиці за певний період, так і в динаміці – за ряд періодів, дасть змогу визначити «больові точки» у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення. Метою оцінки фінансового потенціалу страхової компанії є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи страхової компанії і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами [76].

Основними структурними складовими оцінювання фінансового потенціалу страхової компанії є [20]:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості страхової компанії;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) страхової компанії, забезпечення страхової компанії власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості страхової компанії;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності страхової компанії та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів [66].

Основною метою оцінювання фінансового потенціалу страхової компанії являється отримання невеликого числа ключових (найбільш інформативних) параметрів, які дають об'єктивну і точну картину фінансового стану страхової компанії, його прибутків і збитків, змін в структурі активів і пасивів, в розрахунках з дебіторами і кредиторами.

Діагностика фінансового потенціалу включає в себе оцінку діяльності страхової компанії в минулому, на сьогодні та в майбутньому. Її мета – визначити стан фінансових ресурсів страхової компанії, своєчасно виявити і усунути недоліки в діяльності; знайти резерви покращення фінансового стану страхової компанії [55].

Оцінювання фінансового потенціалу страхової компанії здійснюють різні економічні суб'єкти, зацікавлені в отриманні найбільш повної інформації про його діяльність. Результати аналізу дозволяють зацікавленим особам і страхової компанії приймати управлінські рішення на підставі оцінки поточного фінансового потенціалу, діяльності страхової компанії за минулі періоди і прогнозних даних [33].

В сучасних умовах для оцінки фінансового стану діяльності страхової компанії використовується система показників, що детально і всебічно характеризує фінансовий стан страхової компанії і надає об'єктивну оцінку цього аналізу. Показники страхової компанії мають бути такими, щоб ті, хто в тій чи і мірі пов'язаний економічними відносинами з страхових компаній, міг отримати всю потрібну інформацію і знайти відповідь на всі запитання, наприклад, визначивши надійність страхової компанії, партнери і постачальники можуть вирішити чи являється доцільною подальша співпраця з даним суб'єктом господарювання [86].

Початковим етапом в оцінці фінансового стану страхової компанії являється розрахунок показників майнового стану страхової компанії, що з одного боку дають загальну вартісну оцінку активів – показник суми господарських коштів, що є у розпорядженні страхової компанії, а з іншого – показують частку зношених основних засобів у загальній їх вартості – коефіцієнт

зносу основних фондів. Крім того, саме тут, ми можемо прослідкувати в динаміці, яка частина основних засобів була оновлена – коефіцієнт оновлення основних засобів, а яка вибула, через моральний і фізичний знос – коефіцієнт вибуття основних засобів. Розрахунок і нормативне значення показників оцінки майнового стану приведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Порядок розрахунку та нормативне значення показників майнового стану
страхової компанії [86]

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт зносу основних засобів	$\frac{\text{Знос основних засобів}}{\text{Первісна вартість основних засобів}}$	зменшення
Коефіцієнт оновлення основних засобів	$\frac{\text{Вартість основних засобів, що надійшли}}{\text{Первісна вартість основних засобів на кінець року}}$	збільшення
Коефіцієнт вибуття основних засобів	$\frac{\text{Вартість основних засобів, що вибули}}{\text{Первісна вартість основних засобів на початок року}}$	повинен бути менше ніж коефіцієнт оновлення основних засобів

Особливе місце серед показників, які характеризують фінансовий стан страхової компанії, належить показникам поточної платоспроможності або ліквідності – це здатність страхової компанії платити за своїми поточними зобов'язаннями за рахунок оборотних активів різного рівня ліквідності.

Ліквідність страхової компанії визначається оперативно за допомогою коефіцієнтів ліквідності: загальний коефіцієнт ліквідності (покриття), коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності та чистий оборотний капітал [78].

Коефіцієнт покриття дає загальну оцінку платоспроможності страхової компанії. Він визначається співвідношенням усіх оборотних активів та короткострокових зобов'язань:

$$K_{\text{покр}} = \frac{OA}{ПЗ}, \quad (1.1)$$

де OA – оборотні активи,

ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення;

Стан поточної платоспроможності страхової компанії вважається задовільним, якщо даний показник досягає або наближається до 2.

Коефіцієнт швидкої ліквідності є більш жорсткою оцінкою ліквідності страхової компанії. Цей коефіцієнт також називається «кислотним тестом», і він розраховується з використанням тільки частини поточних активів – грошових коштів, короткострокових фінансових вкладень та дебіторської заборгованості, які порівнюються з поточними зобов'язаннями:

$$K_{шв.лікв.} = \frac{ГК + ПФІ + ДЗ}{ПЗ} \quad (1.2)$$

де ГК – грошові кошти та їх еквіваленти,

ПФІ – поточні фінансові інвестиції,

ДЗ – дебіторська заборгованість,

ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення. Рекомендоване значення цього показника – 0,7-0,8.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності є найбільш жорстким критерієм платоспроможності, який показує негайну готовність страхової компанії ліквідувати короткострокову заборгованість і визначається як відношення суми грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень до суми поточних зобов'язань [67]:

$$K_{абс.лікв.} = \frac{ГК + ПФІ}{ПЗ} \quad (1.3)$$

де ГК – грошові кошти та їх еквіваленти,

ПФІ – поточні фінансові інвестиції,

ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення.

Рекомендована нижня межа цього показника – 0,25, а його зростання в динаміці як правило розглядається як позитивна характеристика фінансово-господарської діяльності страхової компанії [90].

Чистий оборотний капітал показує яка кількість оборотних активів залишиться у розпорядженні страхової компанії після того як воно погасить усі поточні зобов'язання і забезпечення [65]:

$$ЧОК = ОА - ПЗ, \quad (1.4)$$

де ОА – оборотні активи,

ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення.

Нормативне значення даного показника є більше 0, при чому позитивним вважається його постійне збільшення, що може свідчити про нарощення страхових компаній вартості або кількості оборотних активів чи зменшення поточних зобов'язань та забезпечень.

Основними показниками фінансової стійкості страхової компанії є такі: коефіцієнт концентрації власного капіталу (автономії), коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами [69].

Коефіцієнт автономії показує, яка частка власників страхової компанії в загальній сумі коштів, інвестованих у страхових компаній:

$$K_a = \frac{ВК}{Баланс} \quad (1.5)$$

де ВК – власний капітал,

Баланс – сума балансу.

Теоретично вважається, що якщо цей коефіцієнт більше або дорівнює 50 %, то ризик кредиторів мінімальний: реалізувавши половину майна, сформованого за рахунок власних коштів, страхових компаній зможе погасити свої боргові зобов'язання. Коефіцієнт фінансування характеризує обсяг залучених позикових коштів на одиницю власних коштів. Розраховується цей показник як співвідношення позикових і власних коштів страхової компанії [70]:

$$K_{\text{фін}} = \frac{\text{ДЗ} + \text{ПЗ} + \text{ЗНА}}{\text{ВК}}, \quad (1.6)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання і забезпечення,

ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення,

ЗНА – зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття,

ВК – власний капітал.

Зростання цього показника в динаміці свідчить про посилення залежності страхової компанії від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості. Таким чином, нормативним є значення даного показника менше 1 [71].

Коефіцієнт фінансової стійкості є оберненим до коефіцієнта фінансування, він характеризує обсяг власних ресурсів, що припадає на одиницю залучених:

$$K_{\text{фін.стійк.}} = \frac{\text{ВК}}{\text{ДЗ} + \text{ПЗ} + \text{ЗНА}}, \quad (1.7)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання і забезпечення, ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення,

ЗНА – зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття,

ВК – власний капітал.

Нормативним є значення даного показника більше 1, при чому позитивним також є його постійне збільшення [73].

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яку частку займає власний капітал, інвестований у оборотні активи страхової компанії, в загальній сумі власних коштів (тобто, яка частина власного капіталу перебуває у високооборотній і високоліквідній формі):

$$K_{\text{ман.ВК}} = \frac{\text{ОА} - \text{ПЗ}}{\text{ВК}}, \quad (1.8)$$

де ОА – оборотні активи,

ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення,

ВК – власний капітал.

Нормативним є значення даного показника більше 0 та постійна позитивна динаміка. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами розраховується як співвідношення чистого оборотного капіталу та оборотних активів страхової компанії [19]:

$$K_{звоз} = \frac{ОА - ПЗ}{ОА}, \quad (1.9)$$

де ОА – оборотні активи,

ПЗ – поточні зобов'язання і забезпечення.

Нормативним є значення даного показника більше 0,1, що свідчить про те, що після сплати усіх поточних зобов'язань у страхової компанії повинно залишитися як мінімум 10% вартості всіх оборотних активів.

Деякі науковці пропонують аналіз фінансової стійкості за допомогою абсолютних її показників. Для цього будується трикомпонентна модель фінансової стійкості, з допомогою якої аналізується покриття власним капіталом, довгостроковим капіталом та загальним об'ємом капіталу страхової компанії вартості запасів та витрат [20].

Аналіз фінансової стійкості може буди доповнений детальним аналізом забезпеченості і ефективності використання оборотних коштів страхової компанії за їх видами, зокрема виробничих запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів.

У процесі аналізу фінансової стійкості страхової компанії необхідно проаналізувати дебіторську заборгованість, установити її склад і структуру за термінами виникнення, виявити: нормальна вона чи невиправдана. На фінансову стійкість страхової компанії впливає не сама по собі наявність дебіторської заборгованості, а її розмір, рух і форма [36].

Для будь-якого суб'єкта господарювання значення представлених показників будуть відрізнятись. На загальну величину представлених коефіцієнтів чинять вплив наступні фактори: стадія життєвого циклу страхової компанії, галузь його діяльності, структура джерел коштів, оборотність оборотних та всіх активів. Отже, використання коефіцієнтного підходу стикається з певними проблемами, враховуючи неможливість зробити однозначні висновки щодо ступеня фінансової стійкості страхової компанії [45].

Агрегатний підхід базується на обрахунку фінансової стійкості на базі агрегатів. Цей метод органічно доповнює наведений вище, тому що виділяють чотири типи поточної фінансової стійкості страхової компанії [16].

Трьом показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування.

1. Надлишок (+) або дефіцит (-) власних коштів (Φ):

$$\Phi_{\text{в}} = \text{В} - \text{Зп}, \quad (1.10)$$

де Зп – запаси.

2. Надлишок (+) чи дефіцит (-) власних та довгострокових позикових коштів ($\Phi_{\text{вд}}$):

$$\Phi_{\text{вд}} = \text{ВД} - \text{Зп}. \quad (1.11)$$

2. Надлишок (+) чи дефіцит (-) загальних коштів ($\Phi_{\text{зк}}$):

$$\Phi_{\text{зк}} = \text{ЗК} - \text{Зп}. \quad (1.12)$$

Для визначення типу фінансової стійкості використовують трикомпонентний показник:

$$S(\Phi) = \{S1 (\pm\Phi_{\text{в}}), S2 (\pm\Phi_{\text{вд}}), S3 (\pm\Phi_{\text{зк}})\}, \quad (1.13)$$

де функція визначається так:

$$S(\Phi) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } \Phi \geq 0 \\ 0, & \text{якщо } \Phi < 0. \end{cases} \quad (1.14)$$

Для характеристики фінансового стану на страхових компаній розглядають чотири типи фінансової стійкості.

Перший – абсолютна фінансова стійкість. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має такий вигляд:

$$S = \{1,1,1\}; \quad (1.15)$$

$$B > ЗП.$$

Такий тип фінансової стійкості характеризується тим, що всі запаси страхової компанії покриваються власними коштами, тобто страхових компаній не залежить від зовнішніх кредиторів, що трапляється вкрай рідко.

Другий – нормальна фінансова стійкість.

Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має вигляд:

$$S = \{0,1,1\}; \quad (1.16)$$

$$Зп = B + ДЗ .$$

У цій ситуації страхових компаній використовує для покриття запасів, крім власних коштів також і довгострокові позикові кошти. Такий тип фінансування запасів є «нормальним» із точки зору фінансового менеджменту. Нормальна фінансова стійкість є найбільш бажаною для страхової компанії.

Третій – нестійке (передкризове) фінансове становище.

Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має такий вигляд:

$$S = \{0,0,1\}; \quad (1.17)$$

$$З п = B + ДЗ + КК.$$

Спостерігається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відновлення рівноваги внаслідок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Четвертий – кризовий фінансовий стан. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має такий вигляд:

$$S = \{0,0,0\}; \quad (1.18)$$

$$Зп > B + ДЗ + КК.$$

Страхових компаній перебуває на межі банкрутства, оскільки грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторської заборгованості та прострочених позик.

Інтегральний підхід допомагає представити інтегровану оцінку величини фінансової стійкості. Він має практичне використання, особливо в умовах

кризового стану економічної системи, особливо в умовах порушення існуючих господарських зав'язків страхової компанії, і коли протікає процес формування ним нових зав'язків з контрагентами, зацікавленими у достатній фінансовій стійкості. Показники фінансової стійкості при цьому методі відображають стан і структуру активів суб'єкта господарювання та забезпеченість їх джерелами покриття. Система показників фінансової стійкості подано за такого підходу двома групами (табл. 1.3) [56].

Даний методичний підхід має перевагу в тому, що порівняно з усіма визначеними вище, в процесі його використання кожен показник розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Окрім цього, з метою здійснення загальної оцінки фінансового стану за цим підходом застосовують узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості страхової компанії:

$$\Phi_c = \frac{(1+2 K_{д.п} + 3_{в.о.к} + 1 : K_{з.с} + K_{р.в} + K_{п.а})^1}{(1+2 K_{д.п} + 3_{в.о.к} + 1 : K_{з.с} + K_{р.в} + K_{п.а})^0} - 1 \quad (1.14)$$

де $K_{д.п} 1$, $K_{д.п} 0$ – коефіцієнт довгострокового залучення коштів у звітному та попередньому періодах;

$3_{в.о.к} 1$, $3_{в.о.к} 0$ – коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними оборотними коштами у звітному та попередньому періодах;

$K_{з.с} 1$, $K_{з.с} 0$ – коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів у звітному та попередньому періодах;

$K_{р.в} 1$, $K_{р.в} 0$ – коефіцієнт реальної вартості майна;

$K_{п.а} 1$, $K_{п.а} 0$ – коефіцієнт постійного активу.

Даний вимірник слід вважати головною перевагою цього підходу, тому що він дає можливість оцінити фінансову стійкість за допомогою інтегрованого показника і встановити негативні тренди з її зміни та усунути або нейтралізувати причини такої ситуації (рис. 1.4).

Таблиця 1.3

Характеристика показників фінансової стійкості, визначеної за
інтегральним підходом [16]

Назва показника	Суть показника	Алгоритм розрахунку	Взаємозв'язок з іншими показниками
1. Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами ($Z_{в.о.к}$)	Характеризує ту частку матеріальних оборотних активів, що фінансується за рахунок власних оборотних коштів	ВОК: МОА, де ВОК – власні оборотні кошти, МОА – матеріальні оборотні активи	$K_{ман}, K_{п.а}, K_{д.п}, K_{р.с}, K_{з.с}$
2. Коефіцієнт маневреності власних коштів ($K_{ман}$)	Відображує мобільність власних джерел коштів	ВОК: ВК, де ВК – обсяг власного капіталу	$Z_{в.о.к}, K_{п.а}, K_{д.п}$
3. Індекс постійного активу ($K_{п.а}$)	Характеризує частку основних засобів та необоротних активів у складі власних джерел коштів	ОЗ: ВК, де ОЗ – основні засоби та інші необоротні активи	$Z_{в.о.к}, K_{ман}, K_{д.п}, K_{р.с}, K_{з.с}$
4. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів ($K_{д.п}$)	Дає оцінку інтенсивності використання страхових компаній довгострокових позикових коштів на відновлення та розширення	ДК: ВК, де ДК – обсяг довгострокового капіталу страхової компанії	$K_{ман}, Z_{в.о.к}, K_{п.а}, K_{н.з}, K_{з.с}$
5. Коефіцієнт накопичення зносу ($K_{н.з}$)	Слугує для оцінки ступеня фінансування, заміни та оновлення основних засобів за рахунок їх зносу	З: $P_{б.в}$, де З – нарахована сума зносу, $P_{б.в}$ – первісна балансова вартість основних засобів	$K_{д.п}$
6. Коефіцієнт реальної вартості майна ($K_{р.в}$)	Характеризує рівень виробничого потенціалу страхової компанії	$(OЗ+ВЗ+МВ++МШП) : A$, де ОЗ – вартість основних засобів; НВ – вартість незавершеного виробництва; ВЗ – вартість виробничих запасів; МШП – вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів	$Z_{в.о.к}, K_{п.а}, K_{з.с}$
7. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів $K_{з.с}$	Відображає залежність страхової компанії від позикових коштів	ПК: Вк, де ПК – обсяг позикового капіталу страхової компанії	$Z_{в.о.к}, K_{п.а}, K_{д.п}, K_{р.в}$

Рис. 1.4. Система показників фінансового стану страхової компанії на основі розрахунку узагальнюючого коефіцієнта фінансової стійкості Φ_c [36]

Світова практика господарювання пов'язує поняття ділової активності з поняттям інвестиційної привабливості страхової компанії. Ділова активність страхової компанії у фінансовому аспекті виявляється насамперед у швидкості обороту його засобів. Аналіз ділової активності передбачає розрахунок показників представлених в таблиці 1.4.

Для оцінки ефективності формування фінансового потенціалу використовуються показники рентабельності. Рентабельність страхової компанії відображає ступінь прибутковості його діяльності. Аналіз рентабельності полягає в дослідженні рівнів і динаміки фінансових коефіцієнтів рентабельності, що є відносними показниками фінансових результатів діяльності страхової компанії. Формули для розрахунку показників рентабельності наведено в таблиці 1.5.

Таким чином, варто зазначити, що стійкий фінансовий стан страхової компанії формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового потенціалу за допомогою цього підходу можна

об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище страхової компанії.

Таблиця 1.4

Система показників для аналізу ділової активності [54]

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт оборотності активів	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість активів}}$	збільшення
Тривалість одного обороту активів, дні	$\frac{\text{Тривалість періоду}}{\text{Коефіцієнт оборотності активів}}$	зменшення
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість оборотних активів}}$	збільшення
Тривалість одного обороту оборотних активів, дні	$\frac{\text{Тривалість періоду}}{\text{Коефіцієнт оборотності оборотних активів}}$	зменшення
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна первісна вартість основних засобів}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$\frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}}$	збільшення

Таблиця 1.5

Показники рентабельності діяльності страхової компанії [54]

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення
Коефіцієнт рентабельності активів	$\frac{\text{Чистий фінансовий результат}}{\text{Середньорічна вартість активів}}$	>0
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{\text{Чистий фінансовий результат}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}}$	>0
Коефіцієнт рентабельності діяльності	$\frac{\text{Чистий фінансовий результат}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}$	>0
Коефіцієнт рентабельності продукції	$\frac{\text{(Валовий прибуток (збиток) + інші операційні витрати - інші операційні доходи)}}{\text{(Собівартість реалізованої продукції + Адміністративні витрати + Втрати на збут)}}$	>0

Отже, ресурсний потенціал трансформується у виробничий за наявності специфічних складових, що забезпечують процес виробництва. У свою чергу, фінансовий потенціал забезпечує процес виробництва і служить основою для результативності використання фінансово-економічного потенціалу страхової компанії [80].

Фінансовий потенціал забезпечує можливість трансформації ресурсного і виробничого потенціалів у результаті діяльності страхової компанії. До певної міри фінансовий потенціал виступає в ролі важеля, що формує механізм динамічної трансформації ресурсів у результаті діяльності страхової компанії. Не менш важлива і його роль у відтворювальних процесах на страхових компаній.

Підсумовуючи варто відзначити, що фінансовим потенціалом страхової організації називаються фінансові ресурси, що знаходяться в господарському обороті і використовуються для проведення страхових операцій і здійснення інвестиційної діяльності. Потужність фінансового потенціалу страхової організації є передумовою її успішної діяльності на ринку. Розміри фінансового потенціалу страховика визначається обсягом і якістю фінансових ресурсів, що знаходяться в його розпорядженні. Важливим компонентом фінансового потенціалу у складі фінансових ресурсів страхової компанії є власний капітал, який виконує функцію фінансової гарантії виконання перед страхувальниками своїх зобов'язань згідно з договорами страхування і відіграє значну роль як на стадії її створення, так і функціонування.

Фінансовий потенціал страхової компанії складається з різних елементів, які взаємодіють між собою та впливають на фінансову стійкість та прибутковість компанії. Найважливішими серед них є: капітал, резерви, ліквідність, прибуток, кредитний рейтинг.

Основними показниками фінансового стану страхової компанії являється розрахунок показників майнового стану; фінансової стійкості; ділової активності; рентабельності.

РОЗДІЛ 2

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА МЕХАНІЗМУ ЙОГО ФОРМУВАННЯ ПАТ «СТРАХОВА ГРУПА «ТАС»

2.1. Загальна характеристика та аналіз фінансово-економічної діяльності страховика

АТ «Страхова група «ТАС» – зареєстроване приватне акціонерне товариство, що працює в Україні та працює на страховому ринку України з 1998 року. Акції компанії знаходяться в приватному розміщенні. Основним видом діяльності компанії є страхування, крім страхування життя [33].

Метою діяльності підприємства є отримання прибутку шляхом надання різноманітних послуг зі страхового захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб та здійснення фінансової діяльності в межах, встановлених законодавчими та нормативними актами.

Предметом безпосередньої діяльності АТ «Страхова група «ТАС» є страхування, перестраховування та здійснення фінансової діяльності, пов'язаної з формуванням, розміщенням та управлінням страховими резервами.

Для фізичних осіб страхування здійснюється за напрямками:

- Страхування транспортних засобів (ОСЦПВ, Розширене ОСЦПВ, КАСКО, Зелена карта, Дорожній амулет, Єврокаска для поїздок за кордон, добровільне страхування від нещасних випадків на транспорті),
- Захист майна (Повний захист житла, Класик). Майно, страхування майнової відповідальності осіб),
- медичне страхування (комплексне медичне страхування, страхування хвороби, страхування від нещасних випадків, страхування від ДТП),
- туристичне страхування (виїзд за кордон «ТАС-тревел» (комплексне страхування особи та майна під час подорожей). та виїзд за кордон, Страховий поліс для отримання візи, страхування в посольстві країни отримання візи), українські подорожі «ТАС-тури» (комплексне страхування особи та майна

українських та іноземних громадян, які подорожують Україною), спеціальні пропозиції для збільшення продажів страхові продукти [33].

Для юридичних осіб страхування здійснюється за такими напрямками:

- захист працівників за системами добровільного медичного страхування, страхування працівників від нещасних випадків, страхування на випадок хвороби, страхування працівників від нещасних випадків на транспорті;
- захист майна (комплексний захист бізнесу, страхування обладнання та виробничих потужностей, майна юридичних осіб). страхування, страхування будівельно-монтажної техніки, страхування вантажів;
- гарантія транспортування.

Таблиця 2.1

Загальна характеристика (назва страхової компанії)

Повне найменування	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО СТРАХОВА ГРУПА ТАС
Ідентифікаційний код	30115243
Місцезнаходження	Україна, 03117, місто Київ, Пр.Перемоги, будинок 65
Дата державної реєстрації та дата запису	19.10.1998
Вид діяльності за КВЕД	65.12 Інші види страхування, крім страхування життя
Кількість учасників	1) Компанія АЛКЕМІ ЛІМІТЕД (ALKEMI LIMITED) 2) Компанія Т.А.С. ОВЕРСІАС ІНВЕСТМЕНТС ЛІМІТЕД (Т.А.С. OVERSEAS INVESTMENTS LIMITED) 93 026 93 026 3) Компанія Т.А.С. ПРОПЕРТІ ЛІМІТЕД (Т.А.С. PROPERTI LIMITED)
Кількість працюючих	110
Ліцензія Контролюючого органу	38. Джерело: https://sgtas.ua/licences-of-company/voluntarily/
Відокремлені підрозділи	28
Місцезнаходження відокремленого підрозділу	
Відповідальні особи за фінансово-господарську діяльність	Голова Правління Власенко Андрій Леонідович Головний бухгалтер Бабійчук Ольга Петрівна

Джерело: складено за даними [33]

АТ «Страхова група «ТАС» має 28 відділень (у Вінниці, Дніпропетровську, Донецьку, Житомирі, Запоріжжі, Івано-Франківську, Києві, Кременчуці, Луганську, Луцьку, Львові, Миколаєві, Нікополі, Одесі, Полтаві, Рівному, Сумах, Тернопіль, Ужгород, Харків, Херсон, Хмельницький, Черкаси, Чернівці, Чернігів). Штаб-квартира розташована за адресою: 03162, Україна, м. Київ, проспект Перемоги, 65.

АТ «Страхова група «ТАС» запустила кілька сервісів, які дозволяють мінімізувати негативний вплив страхових подій на одержувачів компенсацій. Так, клієнти можуть відстежувати хід розгляду своїх справ через Viber, у нас є чат-боти, які дозволяють клієнтам миттєво отримувати інформацію про свою справу, завантажувати фотографії місця ДТП та інші документи, необхідні для оплати тощо. Чотири роки тому був запущений проект миттєвих виплат, у рамках якого ми виплачуємо компенсацію протягом п'яти днів. І клієнтам не потрібно стояти у 18 чергах, багаторазово їздити до офісу страхової компанії та збирати купу документів, щоб отримати гроші. Просто скористайтеся електронною чергою і прийдіть один раз в призначений час, і вони повністю прорахують вартість ремонту протягом 30-40 хвилин [33].

Визначити обсяг страхових виплат за досліджуваний період, кількість укладених договорів за досліджуваний період, основні фінансові показники діяльності.

З таблиці видно, що загальний обсяг активів страхової компанії збільшувався з кожним роком з 1 021 497 тис. грн. у 2020 році до 1 777 615 тис. грн. у 2022 році. Це свідчить про позитивний розвиток компанії та успішне управління її фінансовим потенціалом.

Зареєстрований (пайовий) капітал також збільшувався з кожним роком з 466 573 тис. грн. у 2020 році до 626 032 тис. грн. у 2022 році. Це ще раз підтверджує фінансову стійкість компанії та довіру інвесторів до її діяльності.

Щодо чистого прибутку, то він також збільшувався з кожним роком, за винятком 2021 року, коли він знизився в порівнянні з попереднім роком. Але у

2022 році він знову зріс і склав 124 896 тис. грн., що є дуже позитивним показником [37].

Таблиця 2.2

Динаміка основних фінансових показників діяльності

АТ «Страхова група «ТАС»

Показник	2020	2021	2022	Відхилення			
				2022/ 2021, тис. грн.	2022/ 2021, %	2022/ 2020, тис. грн.	2022/ 2020, %
Загальний обсяг активів	1 021 497	1 079 395	1 130 089	50 694	4,70	57 898	5,67
Зареєстрований (пайовий) капітал	181 570	181 570	181 570	0	0,00	0	0,00
Чистий прибуток	70 072	71 184	82 765	11 581	16,27	1 112	1,59
Чистий дохід від реалізації	267 637	284 139	337 448	53 309	18,76	16 502	6,17
Страхові платежі						0	
від філій	22 938	25 325	30 932	5 607	22,14	2 387	10,41
від страховальників – фізичних осіб	106 940	116 676	138 068	21 392	18,33	9 736	9,10
від перестраховальників	70 949	84 620	97 051	12 431	14,69	13 671	19,27
Страхові відшкодування						0	
Страхові виплати	119 178	133 833	173 035	39 202	29,29	14 655	12,30

Джерело: розраховано за даними [33]

Щодо страхових платежів, то від філій вони збільшувалися з кожним роком, але від страховальників - фізичних осіб – знижувалися з 345 746 тис. грн. у 2020 році до 331 063 тис. грн. у 2022 році. Однак від перестраховальників вони зростали з кожним роком.

Страхові відшкодування також збільшувалися з кожним роком з 305 046 тис. грн. у 2020 році до 485 745 тис. грн. у 2022 році, що є показником зростання кількості страхових випадків та успішності їх врегулювання компанією.

На підставі наданих даних можна зробити висновок, що страхова компанія ТАС має позитивні фінансові показники за останні 4 роки. Загальний обсяг активів та чистий дохід від реалізації збільшувалися з кожним роком, а зареєстрований капітал залишався на стабільному рівні. Чистий прибуток

страхової компанії також зріс за цей період. Страхові платежі, в тому числі від філій та страхувальників, збільшувалися протягом періоду з 2020 по 2022 рік, що також свідчить про позитивний розвиток компанії.

Зауважимо, що страхова компанія має певні відхилення у показниках, але вони не є критичними та не вказують на проблеми в управлінні фінансовим потенціалом компанії. Таким чином, можна стверджувати, що страхова компанія «ТАС» успішно управляє своїм фінансовим потенціалом [56].

Проведемо оцінку динаміки і структури фінансових результатів страхової компанії за останні 3 роки. Результати оцінки подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки і структури фінансових результатів
АТ «Страхова група «ТАС»

Показники	Код рядку	Рік, тис. грн			Відхилення (+,-)	
		2020	2021	2022	тис. грн	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	967328	1 473 689	1 766 998	799670	82,7
Собівартість реалізованої продукції	2050	165526	328861	393480	227954	137,7
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	545449	726963	887597	342148	62,7
Валовий: прибуток (збиток)	2090 (2095)	256353	417865	485921	229568	189,6
Фінансовий результат від операційної діяльності	2190 (2195)	-93511	-30711	4517	98028	-4,8
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	2290 (2295)	41933	166568	219772	177839	524,1
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	2350 (2355)	4153	108281	137012	132859	3299,1

Джерело: розрахунки проводяться на основі Звіту про фінансові результати (Додатки Б-3)

За 2020-2022 роки, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у страховій компанії ТАС зростає з 967328 тис. грн до 1 766 998 тис. грн, що становить збільшення на 82,7%. У той же час, собівартість реалізованої продукції зростає з 165526 тис. грн до 393480 тис. грн, що становить збільшення на 137,7%.

Чисті понесені збитки за страховими виплатами зросли з 545449 тис. грн до 887597 тис. грн, що становить збільшення на 62,7%. Валовий прибуток (збиток) зріс з 256353 тис. грн до 485921 тис. грн, що становить збільшення на 189,6%.

Фінансовий результат від операційної діяльності у 2020 році становив – 93511 тис. грн, у 2021 році – 30711 тис. грн, а у 2022 році – 4517 тис. грн. У 2020 році відбувся позитивний зворотний фінансовий результат у 98028 тис. грн. Фінансовий результат до оподаткування зріс з 41933 тис. грн у 2020 році до 219772 тис. грн у 2022 році, що становить збільшення на 524,1%.

Чистий фінансовий результат (прибуток) зріс з 4153 тис. грн у 2020 році до 137012 тис. грн у 2022 році, що становить збільшення на 3299,1%. З цих даних можна зробити висновок, що страхова компанія ТАС відзначається зростанням чистого доходу від реалізації продукції та збільшенням фінансових результатів, хоча собівартість реалізованої продукції та понесені збитки за страховими виплатами також зросли.

Проведемо дослідження обсягу страхових платежів та страхових виплат. Проаналізуємо структуру та динаміку страхових платежів та виплат, динаміку рівня виплат за основними видами страхування за останні 3 роки. Результати дослідження представлені у таблиці 2.4.

Загальні доходи та загальні витрати страхових компаній являють собою страхову та нестрахову діяльність. У таблиці 2.1 загальний дохід страхових компаній визначено у 2020 році 1 846 856 тис. грн., у 2021 році – 22 581 720 тис. грн., що на 22,27% більше, ніж у попередньому році, у 2022 році – 2 772,198 тис. грн., що на 22,76% більше, ніж у попередньому році. Порівняння річних показників показує, що страховики дотримуються єдиної тенденції зростання

доходів. У доходах страхових компаній у 2022 році зростають усі доходи, але найдинамічнішими можна назвати інші доходи – 77,77%, інші операційні доходи (доходи від продажу оборотних активів, валюти, зміни вартості активів, акцій, отриманих у перестраховування Страховання компенсація, сплачена компанією, втрата розрахункових послуг) – 38,16%, чиста зароблена премія – 19,90%, інші фінансові доходи (депозити та залишки на банківських рахунках, облігації, процентні доходи від фінансових інструментів) – 12,29%. У 2022 році загальна виручка зросла на 10,62% за рахунок позитивної динаміки за всіма компонентами, а також інших фінансових надходжень.

Результати свідчать про те, що 78-80% чистих премій і 7-11% фінансових доходів слід вважати вирішальними з точки зору їх важливості для складу загального доходу страхової компанії, але мінливий характер їх важливості вказує на те, що страхова діяльність і зобов'язання (страхові резерви) і власні кошти) мінливість доходу, отриманого від інвестування в різні фінансові активи.

Загальні витрати АТ «Страхова група «ТАС» мають більше складових, ніж загальні доходи. Загальні витрати зросли на 70,78% у 2021 році та на 29,96% у 2022 році.

Порівняння загальних доходів і загальних витрат показує, що витрати зростали швидше, ніж доходи, і діяльність страховика частково втратила ефективність. Загальна вартість усіх компонентів зросла за всі роки. У 2021 та 2022 роках найбільшою зміною є чистий збиток премії, який зростає на 169,90% та 28,76% відповідно. Збільшення витрат внаслідок змін інших страхових резервів, адміністративних витрат, витрат на продаж, інших операційних витрат, фінансових витрат та інших витрат також негативно вплинуло на результати діяльності страховика.

Фінансові показники діяльності, включаючи валовий прибуток, фінансові результати страхової діяльності, фінансові результати до оподаткування та чистий прибуток (рис. 2.1), свідчать про рівень ефективності діяльності.

Таблиця 2.4

Сукупні доходи та сукупні витрати АТ «Страхова група «ТАС»

Показник	Роки, тис грн			Абсолютне відхилення, тис. грн			Відносне відхилення, %		
	2020	2021	2022	2022- 2020	2022- 2021	2021- 2019	2022- 2020	2022- 2021	2022- 2020
Сукупні доходи									
Чисті зароблені страхові премії	1473689	1766998	2156765	293309	389767	683076	19,90	22,06	46,35
Інші операційні доходи	95095	131383	267217	36288	135834	172122	38,16	103,39	181,00
Інші фінансові доходи	205449	230689	206183	25240	-24506	734	12,29	-10,62	0,36
Інші доходи	72623	129102	142033	56479	12931	69410	77,77	10,02	95,58
Всього доходів	1846856	2258172	2772198	411316	514026	925342	22,27	22,76	50,10
Сукупні витрати									
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	328861	887597	1142848	558736	255251	813987	169,90	28,76	247,52
Витрати від зміни інших страхових резервів	101806	80175	51152	21631	29023	50654	21,25	36,20	49,76
Адміністративні витрати	271197	331791	418858	60594	87067	147661	22,34	26,24	54,45
Витрати на збут	2837	2941	3293	104	352	456	3,67	11,97	16,07
Інші операційні витрати	167831	197880	326401	30049	128521	158570	17,90	64,95	94,48
Фінансові витрати	6622	5631	5785	991	154	837	14,97	2,73	12,64
Інші витрати	74171	138905	161361	64734	22456	87190	87,28	16,17	117,55
Витрати з податку на прибуток	58287	82760	83826	24473	1066	25539	41,99	1,29	43,82
Всього витрат	1011612	1727680	2193524	716068	465844	1181912	70,78	26,96	116,83

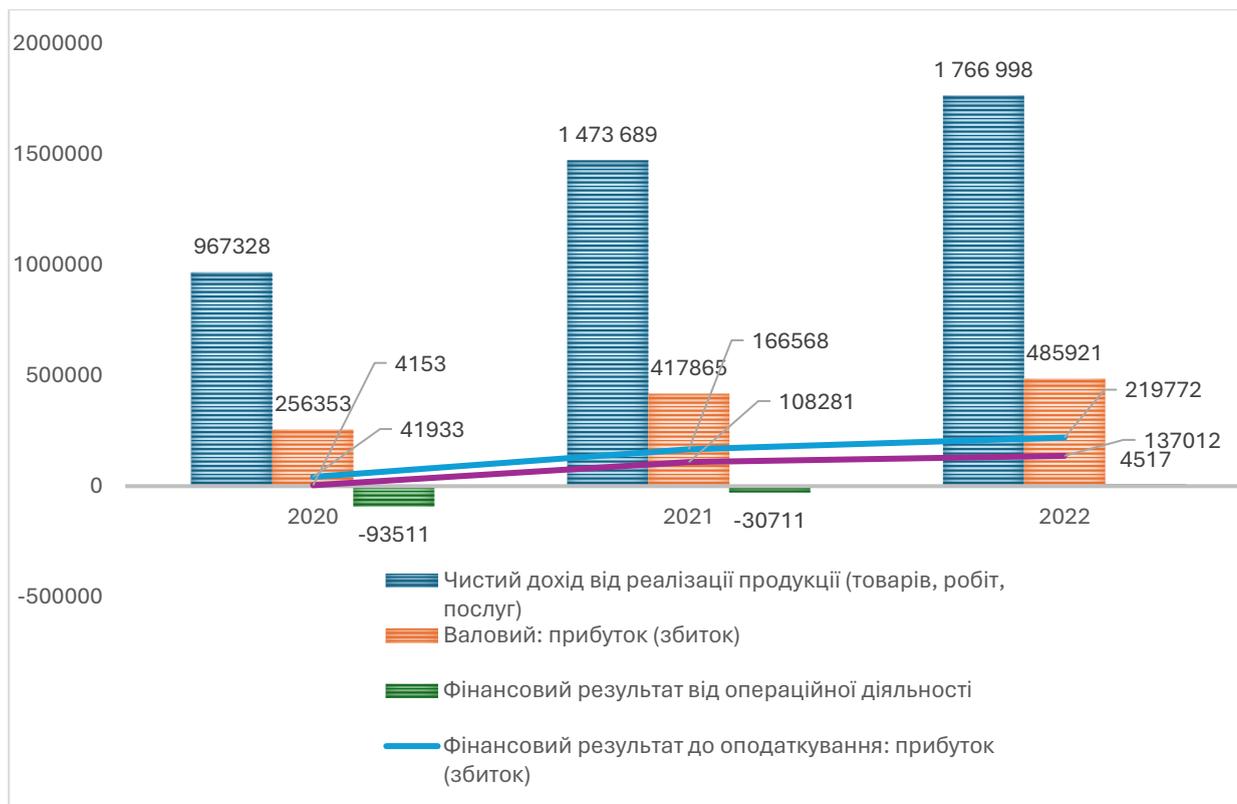

Рис. 2.1. Динаміка фінансових результатів АТ «Страхова група «ТАС»

З даних фінансової звітності видно, що валовий прибуток знаходиться в позитивній площині, тобто зароблені премії повністю покривають чистий збиток від страхових відшкодувань. У 2020 році цей показник становив 22% і різко зростає до 50- 52% у 2020-2021 роках. У вартісному вимірі фінансовий результат страхової діяльності є найгіршим показником, адже у 2020 році операційна діяльність втратила 30,711 млн грн, тому не всі операційні витрати були покриті доходами. У 2022 році проблема виникла знову, збитки склали 7 млн 77 тис. грн. Але діяльність страхових компаній є прибутковою за рахунок фінансових доходів та інших доходів.

АТ «Страхова група «ТАС» здійснює свою діяльність з метою отримання прибутку шляхом надання різних видів послуг зі страхового захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб та здійснення фінансової діяльності в межах, визначених законодавчими та нормативними актами. Оскільки чистий прибуток у 2020 році становив 108,281 млн грн, то в 2021 році він зростає до

137,012 млн грн, збільшившись на 26,53%, а в 2022 році впаде до 90,067 млн. грн, що означає втрату третини прибутку. Але страхова компанія отримує чистий прибуток, прибуток і забезпечує цільову діяльність.

2.2. Оцінка фінансового стану страхової компанії

Проаналізувати склад майна досліджуваної страхової компанії за останні 3 роки. Провести оцінку фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності (таблиці 2.5-2.10).

Динаміка активів страхових компаній наведена в таблиці 2.1. Збільшення активів у 2020 році на 351,355 млн. грн. відбулося за рахунок збільшення необоротних активів на 136,12 млн. грн., збільшення оборотних активів на 215,235 млн. грн. Це означає, що у 2020-2022 роках 81,62% динаміки активів зумовлено динамікою необоротних активів, а 18,38% – динамікою оборотних активів. Причиною збільшення є інвестування нових коштів в інші довгострокові фінансові інвестиції, незавершені капітальні інвестиції, відстрочені аквізиційні витрати та фонди страхових резервів у 2022 році. У 2022 році інвестиції в програмне забезпечення складуть 1,682 мільйона гривень, кошти також будуть спрямовані на довгострокові фінансові інвестиції, відстрочені витрати на придбання та централізовані страхові резервні фонди.

Отже, основними складовими активів страхової компанії є необоротні активи, серед яких:

- нематеріальні активи (програмне забезпечення, ліцензії);
- непогашені капітальні інвестиції;
- основні засоби, в основному включають земельну нерухомість, тобто приміщення та офіси страхових компаній, менше – офісну та комп'ютерну техніку, транспорт та інші основні засоби;
- Інші довгострокові фінансові вкладення. АТ «Страхова група «ТАС» за довгостроковими фінансовими інвестиціями володіє акціями двох компаній: ПрАТ «Дніпровагонмаш» та ПАТ «Науково-експериментальний завод цивільної авіації №20» [77].

Довгострокові депозити зберігаються в багатьох банках. На прикладі 2019 року структура вкладів у комерційних банках така: 23% – Універсал, 13% – Укргазбанк, 12% – Таскомбанк, 4% – ПриватБанк, 2% – Ощадбанк, Укрексімбанк, Кредобанк, 1% – А-БАНК, Кредитвест, Глобус, КІБ. Дебіторська заборгованість складається з кількох складових: Продукція, Товари, Роботи, Послуги, Попередні платежі, Нарахований дохід, Інша дебіторська заборгованість.

– відстрочені витрати на придбання,

– кошти в Центральному страховому резервному фонді (додатковий внесок до Гарантійного фонду, ЦСРП на захист постраждалих у ДТП, ЦСРФ на страхові гарантії).

Отже, обсяг необоротних активів, сформованих АТ «Страхова група «ТАС», достатній для здійснення страхової діяльності. У напрямку збільшення необоротних активів перевага надається довгостроковим фінансовим інвестиціям та резервному фонду страхування, також частина коштів вкладається у 2020-2021 роках та нематеріальні активи, а саме інформаційні технології та програмне забезпечення.

Для страхових компаній поточні активи є важливою частиною забезпечення ліквідності та платоспроможності та складаються з грошових коштів та їх еквівалентів, ліквідних фінансових інвестицій, резервів збитків або резервів належних платежів та резервів незароблених премій [67].

Крім того, крім поточних активів страхового характеру, страхові компанії також мають дебіторську заборгованість за запаси, різноманітну продукцію, товари, техніку та послуги.

Оборотні активи зросли у 2021 році та зменшилися у 2022 році. Зменшення загальних ліквідних активів у 2022 році може загрожувати ліквідності та платоспроможності, оскільки перестраховики зменшують свою частку страхових резервів, поточних фінансових інвестицій, грошових коштів та їх еквівалентів.

Страхові компанії мають достатньо коштів та їх еквівалентів у 2020-2021 роках, але залишок зменшився більш ніж у 10 разів. Страхові компанії не мають короткострокових вкладів.

Таблиця 2.5

Динаміка активів АТ «Страхова група «ТАС» (горизонтальний аналіз)

Показник	Роки, тис грн			Абсолютне відхилення, тис. грн			Відносне відхилення, %		
	2020	2021	2022	2022- 2020	2022- 2021	2022- 2020	2022- 2020	2022- 2021	2022- 2020
Необоротні активи	1 288 745	1 424 865	1 699 281	136 120	274 416	410 536	10,56	19,26	31,86
Нематеріальні активи	1 083	838	2 520	-245	1 682	1 437	-22,62	200,72	132,69
Незавершені капітальні інвестиції	46 000	66 832	0	20 832	-66 832	-46 000	45,29	-100,00	-100,00
Основні засоби	151 003	147 196	138 888	-3 807	-8 308	-12 115	-2,52	-5,64	-8,02
Інші фінансові інвестиції	556 558	563 751	769 106	7 193	205 355	212 548	1,29	36,43	38,19
Відстрочені аквізиційні витрати	153 060	191 583	225 825	38 523	34 242	72 765	25,17	17,87	47,54
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	381 041	454 665	562 942	73 624	108 277	181 901	19,32	23,81	47,74
Оборотні активи	817 156	1 032 391	909 594	215 235	-122 797	92 438	26,34	-11,89	11,31
Запаси	3 282	3 778	3 618	496	-160	336	15,11	-4,24	10,24
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	236 124	276 776	310 069	40 652	33 293	73 945	17,22	12,03	31,32
за виданими авансами	15 672	4 040	4 137	-11 632	97	-11 535	-74,22	2,40	-73,60
з нарахованих доходів	16 144	15 454	17 179	-690	1 725	1 035	-4,27	11,16	6,41
Інша поточна дебіторська заборгованість	6 965	7 376	11 024	411	3 648	4 059	5,90	49,46	58,28
Поточні фінансові інвестиції	334 559	514 986	407 514	180 427	-107 472	72 955	53,93	-20,87	21,81
Гроші та їх еквіваленти	25 562	20 443	1 637	-5 119	-18 806	-23 925	-20,03	-91,99	-93,60
Витрати майбутніх періодів	341	939	1 125	598	186	784	175,37	19,81	229,91
Частка перестраховика у страхових резервах	178 507	188 599	153 223	10 092	-35 376	-25 284	5,65	-18,76	-14,16
резервах збитків або резервах належних виплат	0	0	114 349	0	114 349	114 349	-	-	-
резервах незароблених премій	30 238	33 893	38 873	3 655	4 980	8 635	12,09	14,69	28,56
інших страхових резервах	148 269	154 706	0	6 437	-154 706	-148 269	4,34	-100,00	-100,00
Активи всього	2 105 901	2 457 256	2 608 875	351 355	151 619	502 974	16,68	6,17	23,88

Структура активів є важливим показником для вимірювання співвідношення вартості групи активів до їх загальної вартості. Для страхових компаній структура активів також визначається рекомендаціями та вимогами регуляторів.

АТ «Страхова група «ТАС» наступним етапом аналізу формування активів і пасивів є аналіз формування пасивів, тобто капіталу страхової компанії. У таблиці 2.3 наведено величину зобов'язань, яка за 2022 рік зросла на 16,68%, або на 351,355 млн грн. Як бачимо, збільшення у 2022 році пов'язане зі збільшенням власного капіталу – 85,891 млн гривень, довгострокових зобов'язань та забезпечень – 225,959 млн гривень, поточних зобов'язань та забезпечень – 39,505 млн гривень, визначальними є довгострокові Динамічні зобов'язання та резерви. Зобов'язання за 2022 рік зросли на 151,619 млн гривень. Довгострокові зобов'язання та забезпечення зросли на 180 680 тис. грн., але інші частини зменшилися, навіть власний капітал зменшився, як і поточні зобов'язання. Це свідчить про негативну динаміку зміни зобов'язань, оскільки зменшився власний капітал, який є основою фінансової стійкості та надійності підприємства [13].

Підсумовуючи аналіз фінансового стану АТ «Страхова група «ТАС» на кінець звітних періодів за 2020-2022 роки, можна зробити наступні висновки:

Активи компанії зростали з 11,8 млрд грн. у 2020 році до 15,4 млрд грн. у 2022 році, що свідчить про певне зміцнення її фінансової стійкості.

За три роки спостерігався зріст залучених коштів від 7,8 млрд грн. до 10,3 млрд грн., що може свідчити про збільшення інвестиційного потенціалу компанії.

Значний ріст фактичного запасу платоспроможності у 2022 році порівняно з нормативним запасом свідчить про те, що компанія має достатньо ресурсів для забезпечення своїх зобов'язань перед клієнтами.

Таблиця 2.6

Показники фінансового стану (на кінець звітного періоду)

АТ «Страхова група «ТАС»

Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис. грн	Темп приросту, %
Вартість майна, тис. грн	0	0	0	0	0
Залучені кошти, тис. грн	71426	84263	123768	52342	73,3
Високоліквідні активи, тис. грн.	267472	334559	514986	247514	92,5
Поточні зобов'язання, тис. грн.	6186	1	23866	17680	285,8
Власний капітал, тис. грн.	450732	610931	696822	246090	54,6
Нормативний запас платоспроможності, тис. грн.	16826	25503	27384	10558	62,7
Фактичний запас платоспроможності, тис. грн.	162452	194890	317970	155518	95,7
Чистий прибуток, тис. грн.	4153	108281	137012	132859	3199,1

Джерело: розрахунки проводяться на основі Балансу (Звіту про фінансовий стан) Форма №1.

Коефіцієнт оборотності активів зменшився з 1,32 у 2020 році до 1,19 у 2022 році, що може вказувати на неефективне використання активів компанією.

Чистий прибуток компанії знизився у 2022 році порівняно з 2021 роком, що може бути пов'язано зі зниженням попиту на послуги страхування в зв'язку з пандемією COVID-19.

Загалом, хоча були виявлені деякі проблеми у фінансовому стані компанії, загальна картина її фінансової діяльності за три роки є позитивною. Однак, варто звернути увагу на деякі проблемні аспекти, такі як зменшення коефіцієнту оборотності активів та зниження чистого прибутку у 2022 році, та прийняти заходи для їх вирішення.

Таблиця 2.7

Оцінка фінансової стійкості АТ «Страхова група «ТАС»

Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис. грн	Темп приросту, %
Коефіцієнт автономії	1,685	1,826	1,353	-0,332	-19,705
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,158	0,138	0,178	0,019	12,085
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,009	0,177	0,197	0,187	2033,994
Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів страховика	0,158	0,138	0,178	0,019	12,085

Джерело: розрахунки проводяться на основі Балансу (Звіту про фінансовий стан) Форма №1.

За розрахунками, коефіцієнт автономії Страхової компанії «ТАС» збільшувався з 34,2% в 2020 році до 39,5% в 2022 році, що свідчить про зростання фінансової стійкості компанії.

Коефіцієнт фінансової стійкості також показує позитивну динаміку зі значенням 0,178 в 2022 році в порівнянні з 0,138 у 2021 році.

Таблиця 2.8

Показники оцінки ліквідності та платоспроможності

АТ «Страхова група «ТАС»

Показники	2020	2021	2022	Оптимальне теоретичне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	4,13	20443,00	0,07	не менше 0,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	5,26	27819,00	0,53	0,7-1,0
Коефіцієнт покриття	0,09	0,10	0,14	не менше 1,0
Співвідношення фактичного запасу платоспроможності і нормативного	9,65	7,64	11,61	не більше 1,0

Джерело: розрахунки проводяться на основі Балансу (Звіту про фінансовий стан) Форма №1.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу також зріс, що свідчить про здатність компанії гнучко реагувати на зміни у ринкових умовах.

Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів страховика також

збільшувався протягом 2020-2022 років, що показує більш ефективне використання залучених коштів.

Отже, загалом можна сказати, що фінансовий стан Страхової компанії «ТАС» зростав протягом розглянутого періоду, що свідчить про її стійкість та успішність.

З коефіцієнтів, наведених у запитанні, можна зробити наступні висновки щодо фінансового стану страхової компанії:

Коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2020 та 2022 роках перевищує норму в 0,2 рази, що свідчить про те, що компанія має достатньо готівкових активів для покриття своїх зобов'язань в разі потреби.

Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2020 та 2022 роках знаходиться у межах норми від 0,7 до 1,0, що свідчить про те, що компанія має достатньо активів, які можна швидко перетворити на готівку для покриття своїх зобов'язань.

Коефіцієнт покриття у всіх трьох роках менше за 1,0, що свідчить про те, що компанія має недостатньо власного капіталу для покриття своїх зобов'язань.

Співвідношення фактичного запасу платоспроможності і нормативного у всіх трьох роках перевищує норму в 1,0 разів, що свідчить про те, що компанія має достатній запас платоспроможності для покриття своїх зобов'язань.

Отже, загалом фінансовий стан страхової компанії за даними коефіцієнтів не є ідеальним, але все ж він є стабільним та має досить високий рівень ліквідності та платоспроможності. Однак, недостатній рівень покриття свідчить про потенційні ризики, які можуть виникнути в майбутньому, тому компанія повинна розглядати можливість збільшення свого власного капіталу.

Таблиця 2.9

Показники оцінки прибутковості АТ «Страхова група «ТАС»

Показники	2020	2021	2022	Оптимальне теоретичне значення
Прибутковість активів	0,02	0,32	0,27	не менше 0
Прибутковість власного капіталу	0,01	0,18	0,20	не більше 0

Джерело: розрахунки проводяться на основі Балансу (Звіту про фінансовий стан) Форма №1.

Таблиця 2.10

Аналіз майнового стану АТ «Страхова група «ТАС»

Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, тис. грн	Темп приросту %
Коефіцієнт зносу	1693,01	584,29	482,59	-1210,42	-71,49
Коефіцієнт придатності	1,69	1,39	1,37	-0,32	-19,16
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,66	0,63	0,72	0,06	9,06

Джерело: розрахунки проводяться на основі Балансу (Звіту про фінансовий стан) Форма №1.

За наведеними даними, прибутковість активів та прибутковість власного капіталу страхової компанії ТАС за 2020-2022 роки є позитивними. Проте, для оцінки того, наскільки ефективною є компанія використовує свої активи та власний капітал, необхідно порівняти ці показники зі схожими компаніями в галузі страхування та зі зміною у часі.

За оптимальні теоретичні значення, прибутковість активів повинна бути не менше 0, що відображає те, що компанія принаймні не втрачає на вкладених коштах. З іншого боку, прибутковість власного капіталу не повинна перевищувати 100%, що відображає те, що компанія не ризикує занадто багато на свій власний капітал. За даними, ніяких серйозних проблем з цими показниками не спостерігається.

За розрахунками з вказаних показників можна зробити наступні висновки:

Коефіцієнт зносу за 2020-2022 роки зменшився на 71,49%, що свідчить про зменшення ступеня фізичного зносу основних засобів і майна. Однак абсолютне відхилення від оптимального значення у 1210,42 тис. грн свідчить про можливу потребу в проведенні капітальних вкладень в основні засоби і майно.

Коефіцієнт придатності за 2020-2022 роки зменшився на 19,16%, що свідчить про зниження здатності страхової компанії ТАС виконувати свої зобов'язання з виплати страхових виплат. Однак цей показник залишається на відносно високому рівні, що свідчить про стабільну фінансову позицію компанії.

Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів збільшився на 9,06%, що свідчить про збільшення ролі оборотних активів у структурі активів компанії. Однак, цей показник залишається на відносно низькому рівні, що може свідчити про можливу потребу в додаткових інвестиціях у оборотні активи.

2.3. Аналіз фінансового потенціалу страхової компанії

Реалізувати оптимальне управління фінансових управлінням неможливо без вирішення проблеми оцінки ефективності управління потенціалом страховика.

Науковий підхід щодо вимірювання потенціалу підприємства та визначення ефективності його управління визначається тим, яка економічна модель буде покладена в основу цих процесів.

Формування системи фінансових показників дозволяє провести ранжування та визначення порогових значень коефіцієнтів з метою віднесення до певного типу фінансової стійкості та рівня фінансового потенціалу страхової компанії [43].

Зазначимо, що об'єктивна, доцільна і конкурентна система оціночних показників фінансового потенціалу підприємств повинна відповідати наступним вимогам:

1) Обмежена кількість коефіцієнтів, що безпосередньо впливають на прийняття управлінських рішень щодо управління фінансовою діяльністю підприємства.

2) Використання при розрахунку показників даних публічної бухгалтерської і статистичної звітності, мінімізація використання внутрішньої інформації – основним джерелом інформації для визначення потенціалу є бухгалтерська звітність а саме:

- бухгалтерський баланс (Ф.1),
- звіт про дебіторську або кредиторську заборгованість (Ф.1б),
- звіт про фінансові результати діяльності підприємства (Ф.2),
- примітки до річної фінансової звітності (Ф.5);

3) Можливість здійснення рейтингової оцінки діяльності компанії як стосовно інших господарюючих суб'єктів, так і в часі, тобто за періодами діяльності. Така система характеризується простотою і наочністю показників, що розраховуються, публічністю інформаційної бази аналізу, а також універсальністю, можливістю зіставлення і ранжирування страхових компаній за ступенем розвитку потенціалу страхової компанії у рамках єдиної методики [47].

Для визначення рівня фінансового потенціалу (ФП) проведемо експрес-аналіз основних показників [22], що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства, а також визначення порогових значень показників з метою віднесення їх до того чи іншого рівня ФП (табл. 2.11).

Проведемо розрахунок показників фінансового потенціалу СГ «ТАС» за 2020-2022 рр. згідно даної таблиці.

1. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)

$$2022: 450\,732 / 1\,606\,303 = 0,28$$

$$2021: 450\,208 / 1\,157\,870 = 0,39$$

$$2020: 387\,297 / 864\,825 = 0,45$$

2. Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)

$$2022: 817\,784 / 71\,426 = 11,45$$

$$2021: 671\,629 / 42\,010 = 15,99$$

$$2020: 443\,867/27\,860 = 15,93$$

Таблиця 2.11

Експрес-аналіз показників фінансового потенціалу СГ «ТАС» за 2020-
2022 рр.

Назва показника	Розрахунок	2020	2021	2022
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Власний капітал / Валюта балансу	0,45	0,39	0,28
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	15,93	15,99	11,45
Коефіцієнт термінової ліквідності	Оборотні активи – Виробничі запаси/ Поточні зобов'язання	15,85	15,93	11,40
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Кошти та їх еквіваленти +поточні фінансові Інвестиції /Поточні зобов'язання	9,37	9,41	6,44
Рентабельність усіх активів	Чистий прибуток/ середньорічна вартість активів	0,20	0,062	0,003
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток/ Власний капітал	0,39	0,14	0,009
Ефективність використання активів	Чистий дохід / Валюта балансу	0,72	0	0
Частка заборгованості в загальній сумі джерел	Поточні + довгострокові зобов'язання / Валюта балансу	0,55	0,61	0,72
Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості)	Власний капітал/ Залучений капітал	0,86	0,67	0,41

3. Коефіцієнт термінової ліквідності:

$$2022: (817\,784-2\,960) / 71\,426 = 11,40$$

$$2021: (671\,629-2\,229) / 42\,010 = 15,93$$

$$2020: (443\,867-2\,279)/27\,860 = 15,85$$

4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності:

$$2022: (459\,825+0) / 71\,426 = 6,44$$

$$2021: (395\,521 +0) / 42\,010 = 9,41$$

$$2020: (261\,115+0)/27\,860 = 9,37$$

5. Рентабельність активів:

$$2022: 4\,153 / ((1\,157\,870 + 1\,606\,303)/2) = 0,003$$

$$2021: 62\,951 / ((864\,825 + 1\,157\,870) / 2) = 0,062$$

$$2020: 154\,312 / ((629\,708 + 864\,825) / 2) = 0,20$$

6. Рентабельність власного капіталу:

$$2022: 4\,153 / 450\,732 = 0,009$$

$$2021: 62\,951 / 450\,208 = 0,14$$

$$2020: 154\,312 / 387\,297 = 0,39$$

7. Ефективність використання активів:

$$2022: 0 / 1\,606\,303 = 0$$

$$2021: 0 / 1\,157\,870 = 0$$

$$2020: 618\,737 / 864\,825 = 0,72$$

8. Частка заборгованості в загальній сумі джерел:

$$2022: (1\,084\,145 + 71\,426) / 1\,606\,303 = 0,72$$

$$2021: (665\,652 + 42\,010) / 1\,157\,870 = 0,61$$

$$2020: (449\,668 + 27\,860) / 864\,825 = 0,55$$

9. Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості):

$$2022: 450\,732 / 1\,084\,145 = 0,41$$

$$2021: 450\,208 / 665\,652 = 0,67$$

$$2020: 387\,297 / 449\,668 = 0,86$$

Показник фінансової автономії є одним з найбільш важливих коефіцієнтів фінансової стійкості. Згідно аналізу коефіцієнта фінансової незалежності (автономії), страхова компанія мала низький рівень фінансового потенціалу в 2022 р., і в 2020-2021 рр. – середній рівень (табл 2.11). Цей показник важливий як для власників, так і для кредиторів компанії. Низьке значення показника сигналізує про високий рівень ризиків і низьку стійкість компанії в середньостроковій перспективі [76].

Оборотні активи – це середньо- і високоліквідна частина активів підприємства. Особливість оборотних активів порівняно з необоротними полягає в тому, що вони можуть бути перетворені в грошові кошти впродовж одного року (якщо період одного виробничого циклу вищий одного року, то впродовж одного виробничого циклу).

Показник загальної ліквідності – це індикатор здатності компанії відповідати за поточними зобов'язаннями за допомогою оборотних активів. Показник демонструє, скільки в компанії є гривень оборотних коштів на кожну гривню поточних зобов'язань [18].

Коефіцієнт загальної ліквідності, що відображає достатність ліквідних ресурсів підприємства для погашення його поточних зобов'язань [4], за розрахунками має 11,45 – 15,99, що характеризує СГ «ТАС» як страхову організацію з дуже високим рівнем ліквідності ресурсів.

Коефіцієнти швидкої та абсолютної ліквідності підприємства знаходяться в межах нормативних значень.

Коефіцієнт швидкої ліквідності - індикатор короткострокової ліквідності компанії, який вимірює здатність компанії вчасно погасити свої короткострокові зобов'язання з допомогою високоліквідних активів.

Коефіцієнти швидкої ліквідності мали значення 15,85; 15,93; та 11,40 у 2020, 2021, 2022 рр. відповідно. Таке значення вказує на те, що в компанії досить ліквідних оборотних коштів для вчасного розрахунку за зобов'язаннями.

Коефіцієнти абсолютної ліквідності мали значення 9,37; 9,41; 6,44 у 2020, 2021, 2022 рр. відповідно.

Це свідчить про можливість своєчасної оплати боргів підприємство, а також про те, що страхова компанія може вкласти частину коштів (вище норми) в іншу діяльність, у фінансові інвестиції.

Важливим показником фінансового стану страхової організації є показник платоспроможності страхової компанії, який свідчить про можливість компанії покривати зобов'язання за рахунок власних активів. Платоспроможність страхової компанії є об'єктивним показником поточного фінансового стану страхової організації та характеризує можливість виконання зобов'язань страховика завдяки тим активам, які є в його розпорядженні та являють собою реальні цінності, а тому є ліквідними. Згідно з українським страховим законодавством [6] оцінка платоспроможності здійснюється через співвідношення фактичного і нормативного запасу платоспроможності.

Якщо фактичний запас платоспроможності перевищує нормативний, то страхова компанія є платоспроможною.

В іншому випадку страховик повинен представити в уповноважений орган нагляду за страховою діяльністю план фінансового оздоровлення, і залежно від його виконання до компанії можуть застосовуватися ті чи інші санкції. Належний рівень фактичного запасу платоспроможності повинен підтримуватися страховиками відповідно до обсягів страхової діяльності. Згідно закону України «Про страхування», на будь-яку дату фактичний запас платоспроможності страховика повинен перевищувати розрахунковий нормативний запас платоспроможності [43].

У закордонній страховій практиці для характеристики платоспроможності страховика використовується показник рівня достатності покриття власними коштами (Capital Adequacy Ratio або CAR [26]):

$$CAR = (F - N) / F * 100\%, \quad (2.1)$$

де F – фактичний рівень платоспроможності;

N – нормативний рівень платоспроможності.

Доцільність використання цього показника фінансовими менеджерами страхових компаній зумовлюється існуванням загально визнаних експертних якісних оцінок достатності покриття зобов'язань страховика власними коштами (у США це, наприклад, система IRIS (Insurance Regulation Information System)). Для страховиків, які здійснюють страхування інше, ніж страхування життя, рекомендовані параметри оцінювання платоспроможності наведені в таблиці 2.12 [42].

Таблиця 2.12

Параметри оцінювання платоспроможності страховика за оцінкою CAR

Значення CAR, %	Оцінка покриття
<0	Недостатне
від 0 до 25	Нормальне
від 26 до 50	Добре
від 51 до 75	Надійне
>76	Зразкове

Визначимо рівень платоспроможності СГ «ТАС» за вимогами Закону України «Про страхування» та за допомогою показника рівня достатності покриття власними коштами (CAR) (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Платоспроможність СГ «ТАС»

Показник	Роки		
	2020	2021	2022
Фактичний запас платоспроможності (ФЗП), тис.грн.	146484,8	211145,8	214047,5
Нормативний запас платоспроможності (НЗП), тис.грн.	112812,57	127073,063	152637,823
Коефіцієнт платоспроможності	1,30	1,66	1,40
Виконання умови платоспроможності згідно Закону «Про страхування»	(ФЗП) > (НЗП)	(ФЗП) > (НЗП)	(ФЗП) > (НЗП)
Показник платоспроможності CAR, %	22,99	39,82	28,69
Оцінка платоспроможності за оцінкою CAR	Нормальна	Добра	Добра

Отже, впродовж 2020–2022 рр. спостерігається незначне перевищення фактичного запасу платоспроможності над розрахунковим нормативним запасом, а коефіцієнт платоспроможності формально знаходиться в рекомендованих границях, хоча існує слабка тенденція до зростання та коливання його значень. Однак, слід зазначити, що оцінка за показником рівня достатності покриття власними коштами (CAR) пред'являє до платоспроможності страхової організації вищі вимоги, аніж Закон України «Про страхування» [34].

У зв'язку з цим вважаємо доцільним впровадження ступеневого контролю платоспроможності страхової компанії СГ «ТАС». Перевага застосування такого виду контролю за рівнем платоспроможності страховиків полягає в тому, що за різних значень установлених індикаторів платоспроможності пропонується здійснювати різні обсяги перевірок, а втручання органу страхового нагляду та проведення наступних за таким втручанням коригувальних і/або обмежувальних дій щодо страховика здійснюється лише за певних критичних значень показників платоспроможності.

Рентабельність активів показує ефективність використання активів компанії для генерації прибутку. Показник відповідав нормі лише у 2020 р. (0,2 при нормативному 0,1). Високе значення показника свідчило про якісну роботу страховика. У 2021 та 2022 роках показник дорівнював 0,062 та 0,003 відповідно, що свідчить про низький рівень фінансового потенціалу.

Рентабельність власного капіталу відображає ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів, тобто скільки прибутку приносить кожна гривня власного капіталу [15].

Згідно з результатом фінансового показника, рентабельність власного капіталі страхової компанії у 2022 р. становила 0,009, що свідчить про низький рівень ФП, а в 2020 та 2021 рр. (0,39 та 0,14 відповідно) значення відповідали нормативним.

Показник ефективності використання активів впродовж аналізованого періоду відповідає високому рівню фінансового потенціалу, та свідчить про те, що СГ «ТАС» ефективно використовує грошові кошти та має можливість розширювати свою діяльність. За аналізом частки заборгованості в загальній сумі джерел, також видно, що всі показники відповідають нормативним значенням.

Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості) СГ «ТАС» впродовж 2020-2022 рр. також знаходились на прийнятному рівні. Це означає, що власний капітал спроможний покрити борги компанії. Для визначення рівня фінансового потенціалу за фінансовими показниками порівнюємо отримані значення фінансових коефіцієнтів із рекомендованими даними рейтингової оцінки (табл. 2.14) [19].

На основі проведеного аналізу видно, що 3 показника не відповідають вимогам формування фінансового потенціалу. Нижче наведені напрямки оптимізації кожного з цих показників.

1. Показник фінансової незалежності (автономії). Якщо ж значення фінансової автономії нижче нормативного значення, то необхідно працювати в напрямку підвищення значення показника.

Таблиця 2.14

Рейтингова оцінка ФП за фінансовими показниками

Показник	Рівень ФП		
	високий	середній	Низький
1. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	>0.5	0.3-0.5	<0.3
2. Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	>2.0	1.0-2.0	<1.0
3. Коефіцієнт термінової ліквідності	>0.8	0.4-0.8	<0.4
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0.2	0.1-0.2	<0.1
5. Рентабельність усіх активів	>0.1	0.05-0.1	<0.05
6. Рентабельність власного капіталу	>0.15	0.1-0.15	<0.1
7. Ефективність використання активів	>1.6	1.0-1.6	<1.0
8. Частка заборгованості в загальній сумі джерел	<0.5	0.7-0.5	>0.7
9. Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості)	>0.26	0.1-0.26	<0.1

Якщо платоспроможність вже порушена, то бажаним заходом є вкладання додаткових коштів власниками або залучення стороннього інвестора. Так як, СГ «ТАС» підтримує ліквідність її в нормі, і вона здатна збалансувати вхідні і вихідні грошові потоки, то заходи щодо підвищення стійкості компанії можуть бути не терміновими.

Для цього страхова компанія може, наприклад, реінвестувати отриманий прибуток.

2. Рентабельність активів. Оптимізація структури активів СГ «ТАС» дозволить скоротити їх обсяг і підвищити рентабельність за умови, що обсяг генерованого прибутку підвищиться або залишиться на попередньому рівні. З огляду на те, що рентабельність активів формується під впливом всіх внутрішніх і зовнішніх факторів, резерви підвищення показника можуть знаходитися у всіх сферах роботи страховика. Загалом, необхідно працювати в напрямку зниження суми витрат і підвищення доходів [43].

3. Рентабельність власного капіталу. З огляду на формулу розрахунку, можемо стверджувати, що зниження суми власного капіталу, за умови, що ефективність роботи компанії залишиться на попередньому рівні, призведе до підвищення рентабельності власного капіталу. Зниження витрат дозволить

підвищити чистий прибуток, як і активізація роботи з нарощування доходу. Тому робота в цьому напрямку дозволить підвищити рентабельність власного капіталу. Розглянемо алгоритм розрахунку інтегрального показника оцінки фінансового потенціалу на прикладі даних компанії СГ «ТАС».

1. Нехай x_i – значення показника елементів фінансового потенціалу в певному році досліджуваного періоду. Всі необхідні значення зведені в таблиця 2.15.

2. Розраховується середньоквадратичне відхилення (K_i) значень показників x_i , використовуючи формулу:

$$K_i = \frac{x_i}{s_i}, \quad (2.2)$$

де s_i – середнє значення показників.

Також відобразимо значення еталонне значення (a_i) показників фінансового потенціалу в загальній таблиці (табл.2.15).

Таблиця 2.15

Середньоквадратичне відхилення значень показників фінансового потенціалу

Назва показника	середнє значення (s_i) показників	Еталонне значення (a_i) показників	середньоквадратичне відхилення (K_i)		
			2020	2021	2022
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,45	0,4	1,13	0,98	0,70
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	15,99	14,45	1,10	1,11	0,79
Коефіцієнт термінової ліквідності	15,93	14,39	1,10	1,11	0,79
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	9,41	8,4	1,12	1,12	0,77
Рентабельність усіх активів	0,2	0,08	2,50	0,78	0,04
Рентабельність власного капіталу	0,39	0,18	2,17	0,78	0,05
Ефективність використання активів	0,76	0,24	3,00	0,00	0,00
Частка заборгованості в загальній сумі джерел	0,55	0,6	0,92	1,02	1,20
Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості)	0,86	0,64	1,34	1,05	0,64

3. Розрахуємо стандартизовані значення еталонів (нормативів), коли еталонне значення прагне до max:

$$k_x^* = \frac{a_i}{s_i}, \quad (2.3)$$

4. Визначимо ваги показників в комплексній оцінці:

$$b_i = \frac{k_x^*}{\sqrt{\sum_{j=i}^n (k_x^{*2})}}, \quad (2.4)$$

Всі дані відобразимо в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Середньоквадратичне відхилення значень показників фінансового потенціалу

Назва показника	k_x^*	(k_x^{*2})	b_i	$b_i \times k_x^*$
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	1,13	1,27	0,21	0,24
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	1,11	1,22	0,21	0,23
Коефіцієнт термінової ліквідності	1,11	1,23	0,21	0,23
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,12	1,25	0,21	0,23
Рентабельність усіх активів	2,50	6,25	0,47	1,17
Рентабельність власного капіталу	2,17	4,69	0,41	0,88
Ефективність використання активів	3,17	10,03	0,59	1,88
Частка заборгованості в загальній сумі джерел	0,92	0,84	0,17	0,16
Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості)	1,34	1,81	0,25	0,34
Сума	-	28,59	-	5,35
$\sqrt{\quad}$	-	5,35	-	-

5. Розрахуємо за роками значення потенційної функції:

$$y_i = \sum_{j=i}^n b_j \times x_j, \quad (2.5)$$

6. Еталонне значення потенційної функції визначимо за формулою:

$$y^* = \sum_{j=i}^n b_i \times k_x^* \quad (2.6)$$

7. Отримаємо по роках комплексну оцінку фінансового потенціалу:

$$P_t = \frac{y_i}{y^*} \times 100 \%, \quad (2.7)$$

Розрахунок комплексної оцінки фінансового потенціалу СГ «ТАС» наведено в табл.2.17.

Таблиця 2.17

Комплексна оцінка показників фінансового потенціалу

Назва показника	Роки		
	2020	2021	2022
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,09	0,08	0,06
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	3,30	3,31	2,37
Коефіцієнт термінової ліквідності	3,28	3,30	2,36
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,96	1,97	1,35
Рентабельність усіх активів	0,09	0,03	0,00
Рентабельність власного капіталу	0,16	0,06	0,00
Ефективність використання активів	0,43	0,00	0,00
Частка заборгованості в загальній сумі джерел	0,09	0,10	0,12
Коефіцієнт забезпечення боргів (заборгованості)	0,22	0,17	0,10
y^*	9,62	9,02	6,37
P_t	1,80	1,69	1,19

Зобразимо функцію графічно (рис. 2.2).

Зазначимо, що величина комплексного показника фінансового потенціалу має досягти 100%-го рівня. Цей показник характеризує, наскільки страхова компанія наближається до еталонного показника і в якій мірі вона використала свої можливості. Можна побачити, що результати аналізу діяльності СГ «ТАС» свідчать про достатньо високий рівень фінансового потенціалу страхової компанії. Разом з тим, ситуація, що склалася, є приводом для подальшого нарощування фінансових ресурсів СГ «ТАС» і підвищення їх ефективності [67].

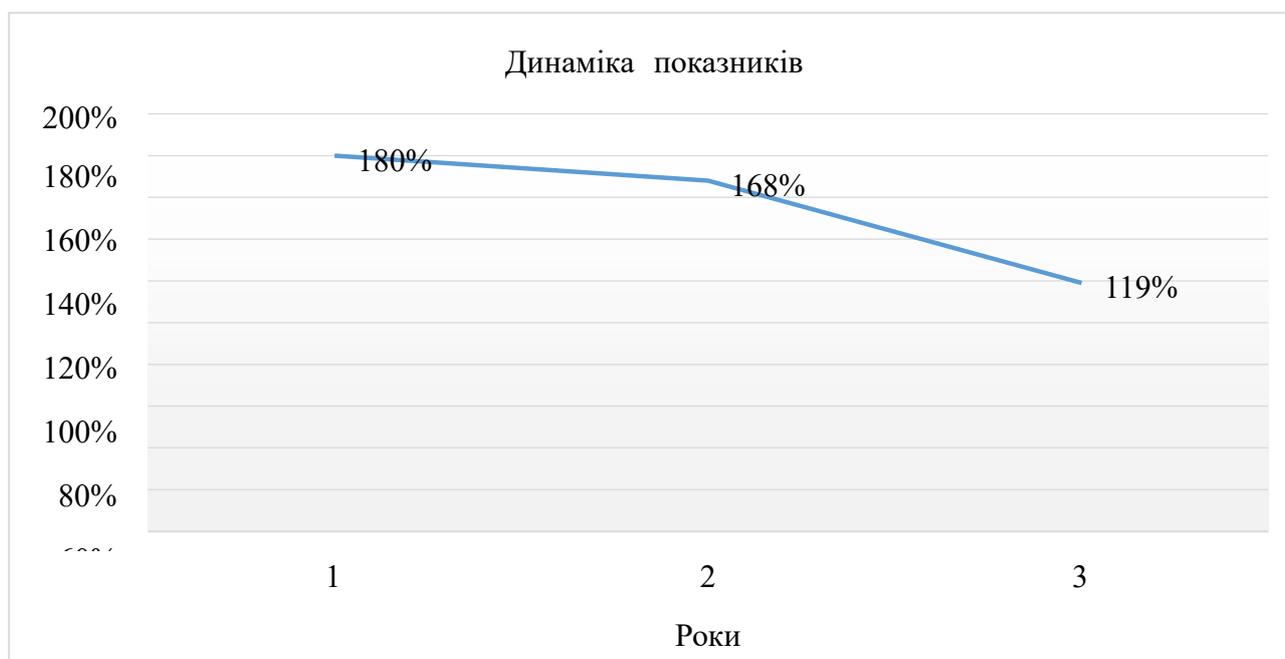

Рис.2.2. Динаміка використання фінансового потенціалу СГ «ТАС» за 2020-2022 рр.

Отже, оцінюючи рівень фінансового потенціалу СГ «ТАС» за фінансовими показниками, варто відмітити, що значення більшості розрахованих коефіцієнтів відповідають рекомендованим даним рейтингової оцінки. Це дозволяє зробити висновок про те, що досліджувальна страхова компанія має високий рівень фінансового потенціалу. За показниками, ще не відповідають стандартам, необхідно знайти шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих фондів, що дасть змогу покращити прибутковість, а отже, і фінансовий стан в цілому.

Отримані результати в розділі 2 свідчать про те, що АТ «Страхова група «ТАС» надає загальну характеристику за такими напрямками: розвиток, види страхування, страхові виплати, страхові виплати, загальні доходи та загальні витрати, показники рентабельності, господарська діяльність. Для фізичних осіб страхування здійснюється за напрямками: автострахування, захист майна, охорона здоров'я, туристичне страхування та ін., для юридичних осіб – захист

працівників, захист майна, захист транспорту. Загальні доходи та загальні витрати страхових компаній являють собою страхову та нестрахову діяльність. Загальний дохід страхових компаній у 2020 році визначено у 1 846,856 млн гривень, що зростає на 22,27% у 2021 році та на 22,76% у 2022 році порівняно з попереднім роком. Порівняння показників показує, що страховики дотримуються єдиного тренду зростання доходів. У доходах страхових компаній у 2022 році зросли всі доходи, але найбільш динамічними можна назвати інші доходи, інші операційні доходи (доходи від продажу оборотних активів, валюти, зміни вартості активів, отримання часток перестраховування в оплачених страхових компенсації, послуги з врегулювання збитків), чисті зароблені страхові премії, інші фінансові доходи (залишки на депозитах і поточних рахунках, облігації, процентні доходи від фінансових інструментів). У 2021 році, крім зниження інших фінансових надходжень на 10,62%, загальний дохід зріс завдяки позитивній динаміці за всіма компонентами.

Високий рівень фінансового потенціалу СГ «ТАС» свідчить про можливість залучення капіталу, в обсязі необхідному для реалізації будь-яких ефективних інвестиційних проектів.

Оцінюючи рівень фінансового потенціалу СГ «ТАС» за фінансовими показниками, варто відмітити, що значення більшості розрахованих коефіцієнтів відповідають рекомендованим даним рейтингової оцінки. За показниками, ще не відповідають стандартам, необхідно знайти шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих фондів, що дасть змогу покращити прибутковість, а отже, і фінансовий стан в цілому. Тому виникає необхідність в покращенні методики механізму формування фінансового потенціалу у розрізі наявних проблем як на рівні страхової компанії, так і на рівні всього страхового ринку.

РОЗДІЛ 3

ОБГРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПАТ «СТРАХОВА ГРУПА «ТАС»

3.1. Оптимізація структури фінансових ресурсів страхової компанії, як напрям підвищення ефективності управління її фінансовим потенціалом

Для ефективного функціонування страхової компанії не достатньо лише мати на балансі фінансові ресурси. Вони мають бути правильно сформовані та використовуватись відповідно до виду діяльності, яким займається суб'єкт господарювання. Тобто кошти повинні залучатися на строк довший ніж строк їх корисного використання.

Для того, щоб визначити найкраще співвідношення джерел залучення капіталу необхідно перш за все визначити на які цілі (довго- чи короткострокові) він використовуватиметься або до яких статей активу буде приєднуватись до того як принесе прибуток. Після цього залишається ще одна проблема – які кошти для цього краще використати: власні чи позикові. Проте, якщо у страхової компанії відсутні власні вільні кошти, постає питання, чи доцільно залучати додаткові кошти на платній основі і якщо так, то в якому обсязі.

«Оптимізація структури капіталу – це важливий етап стратегічного управління фінансовим потенціалом, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю, втіленою у кошти підприємства, які йому належать і приносять прибуток, та вартістю, інвестованою в грошові кошти, що залучаються на основі їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства» [32].

Метою управління структурою капіталу є мінімізація витрат на залучення довгострокових джерел фінансування та забезпечення власникам капіталу максимальної ринкової оцінки вкладених ними коштів.

Точну оптимальну структуру капіталу кількісно визначити неможливо. Однак керівництво ПАТ СГ «ТАС» може знайти приблизне її значення,

розраховане на підставі факторів впливу та власного практичного досвіду, яке максимально наближає планову структуру до оптимального значення.

Процес оптимізації структури капіталу ПАТ СГ «ТАС» необхідно проводити в наступній послідовності (рис. 3.1).

Рис.3.1. Процес оптимізації структури капіталу АТ СК «ТАС»

1. Аналіз складу капіталу в динаміці (визначити показники ефективного використання складових капіталу та їх використання – коефіцієнт фінансової незалежності; заборгованості, співвідношення між довго- і короткостроковими зобов'язаннями; оборотність і рентабельність активів і власного капіталу) [45].

2. Оцінка основних факторів, які визначають структуру капіталу:

- умови оподаткування прибутку підприємств та доходів від володіння цінними паперами у фізичних та юридичних осіб;
- структуру активів фірми (рівень їх ліквідності);
- рівень інформаційної асиметрії;
- стан фінансових ринків у країні та за її межами;
- оцінку менеджерами ризику залучення боргового капіталу;
- агентські відносини в страховій компанії;

– рівень операційного левериджу, який визначає нестабільність в отриманні очікуваних прибутків).

3. Оптимізація структури капіталу за критерієм дохідності власного капіталу.

Ураховуючи ці етапи, страхова компанія визначає на плановий прогностичний період найбільш прийнятну для себе структуру капіталу [50]. Необхідність раціоналізації структури фінансових ресурсів, спрямованих на формування капіталу підприємства, зумовлена низкою причин:

– співвідношення «власний капітал – залучені ресурси» по-різному впливає на дохідність підприємств, тому перед підприємством стоїть дилема – залучати кошти та сплачувати за них проценти, чи нарощувати обсяг власного капіталу;

– структура фінансових ресурсів впливає на формування політики щодо розширеного відтворення виробничих фондів страхової компанії;

– в умовах посилення конкуренції вагомим значення набувають показники, що характеризують фінансову стійкість та платоспроможність суб'єктів господарювання, які характеризують ступінь покриття та захищеності різноманітної заборгованості підприємства;

– основними показниками формування ефективної структури капіталу є частка власних і залучених коштів у фінансових ресурсах.

Управління капіталом страхової установи спрямоване на виконання таких основних завдань:

1. Сформувати достатній обсяг капіталу для забезпечення необхідних темпів економічного розвитку.

2. Оптимізувати розподіл генерованого капіталу за видами діяльності та сферами використання.

3. Умови забезпечення максимального прибутку на капітал при запланованому рівні фінансового ризику.

4. Забезпечити мінімізацію фінансових ризиків, пов'язаних з використанням капіталу, при запланованій прибутковості.

5. Забезпечити постійну фінансову збалансованість під час його розвитку.
6. Забезпечити належний рівень фінансового контролю його засновників.
7. Забезпечити достатню фінансову гнучкість підприємства.
8. Оптимізувати оборот капіталу.
9. Забезпечити своєчасне реінвестування капіталу [74].

Основним завданням оптимізації активів і пасивів є максимізація фінансового добробуту власників страхових компаній шляхом максимізації ринкової вартості. «Основним завданням управління капіталом тому є формування його оптимальної структури з урахуванням гарантованого рівня прибутковості та ризиків. Тут можна говорити про ефективність корпоративного управління та інвестиційну привабливість страхових компаній» [74].

Оптимізація структури пасивів має велике значення для страхових компаній, оскільки вона може забезпечити формування різноманітних можливих комбінацій структури капіталу та визначити найкращу комбінацію за різними характеристиками.

1. Оптимізувати структуру капіталу страхової компанії на основі мінімальної середньозваженої вартості капіталу. У таблиці 3.1 наведено розрахунок середньозваженої вартості капіталу для АТ «Страхова група «ТАС» з різною структурою відповідальності.

Очікуваний рівень дивідендних виплат (DV) визначатиметься співвідношенням загальних дивідендних виплат до чистого прибутку у 2020-2022 роках:

$$DV = (48,256 + 123,499) / (108,281 + 137,012 + 90,067) = 0,51 \text{ або } 51\%$$

Очікуваний рівень виплати дивідендів (DV) визначатиметься співвідношенням загальних дивідендних виплат до власного капіталу за 2020-2022 роки. У 2020 році дивіденди не виплачувались, або 0%.

2021:

$$DV = 48\,256 / (610931 + 696822) / 2 = 0,07 \text{ або } 7\%$$

Таблиця 3.1

Оптимізація пасивів АТ «Страхова група «ТАС»

№	Показник	Варіанти розрахунків							
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Загальний обсяг капіталу	2608875	2608875	2608875	2608875	2608875	2608875	260875	2608875
2	Варіанти структури капіталу, %								
2.1.	Власний (акціонерний) капітал	100	90	80	70	60	50	40	30
2.2.	Позиковий капітал (кредит)	0	10	20	30	40	50	60	70
3	Рівень передбачуваних дивідендних виплат, %	7	6	5	4	3	2	1	0
4	Рівень ставки процента за кредит з урахуванням премії за ризик, %	1	2	3	4	5	6	7	8
5	Ставка податку на прибуток, частки одиниць (Спп)	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
6	Податковий коректор (1-Спп)	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82
7	Рівень ставки за кредит з урахуванням податкового коректора (гр.4*гр.6)	0,82	1,64	2,46	3,28	4,1	4,92	5,74	6,56
8	Вартість складових частин капіталу, %								
8.1.	Власний капітал (гр.2.1*гр.3/100)	7	5,4	4	2,8	1,8	1	0,4	0
8.2.	Позиковий капітал (гр.2.2*гр.7/100)	0	0,2	0,5	1,0	1,6	2,5	3,4	4,6
9	Середньозважена вартість капіталу (8.1+8.2), %	7	5,6	4,5	3,8	3,4	3,5	3,8	4,6

2020:

$$DV = 123\,499 / (696822 + 655709) / 2 = 0,05 \text{ або } 5\%.$$

Виходячи з цілей на 2020 рік, вартість власного капіталу становить до 7%.

Рівень відсоткової ставки за кредитом (P) визначатиметься відповідно до співвідношення фінансових витрат до позикового капіталу на 2019-2021 роки:

$$P = (6622 + 5631 + 5785) / (1606303 + 2105901 + 2457256 + 2608875) / 4 = 0,01 \text{ або } 0,8\%.$$

У таблиці наведено 8 варіантів структури капіталу, а також розраховано значення компонентів капіталу у відсотках. З наведених вище розрахунків видно, що найменша середньозважена вартість капіталу для страхової компанії спостерігається в п'ятому варіанті, коли діяльність фінансується 60% власним капіталом, з дивідендами 3% і 40% основної суми кредиту. Цей варіант відповідає середньозваженій вартості капіталу 3,4%. У подальшому зі збільшенням частки власного капіталу середньозважені показники зростають, що пов'язано зі збільшенням коефіцієнта дивідендної виплати, і вони перевищують коефіцієнт залучених коштів за всі роки, оскільки АТ «Страхова група «ТАС» не користується довгостроковими та короткостроковими кредитами банків, облігаціями тощо [31].

2. Оптимізація структури капіталу на основі максимізації фінансової рентабельності. Метод базується на різноманітних розрахунках рівнів фінансової прибутковості (рентабельності власного капіталу для різних структур капіталу) і передбачає використання механізмів фінансового левериджу [15].

Для розрахунку впливу фінансового левериджу використовується наступна формула:

$$EFL = (1 - KOP) \times (KVRA - SP) \times PKVK, \quad (3.1)$$

де EFL – ефект фінансового важеля;

KOP – ставка податку на прибуток;

KVPA – коефіцієнт рентабельності загальних активів;

SP – середня процентна ставка за позиковими коштами;

PC – середня сума використаного позикового капіталу;

VC – середня сума власного капіталу [12].

Розрахунок оптимальної структури капіталу за критерієм максимізації рівня рентабельності власного капіталу наведено в табл. 3.2.

Найвищий рівень рентабельності власного капіталу спостерігається у восьмому варіанті розрахунку, що відповідає фінансуванню діяльності страхової компанії за рахунок 30% власного та 70% позикового капіталу. За цих умов рентабельність чистого капіталу становить 100%. Надалі зі збільшенням частки власного капіталу рентабельність власного капіталу зменшується, дорівнюючи в першому варіанті розрахунку 17%.

Оптимізація активів АТ «Страхова група «ТАС» повинна здійснюватися з урахуванням наступних принципів [73]:

1) Принцип безпеки є найважливішим принципом страхової компанії. Цей принцип ставить перед страховими компаніями завдання досягнення максимально можливої безпеки інвестицій за даних умов, тобто мінімізації інвестиційного ризику. Принципи безпеки інвестування коштів та високонадійного придбання активів, підтвержені національними та міжнародними рейтинговими агентствами;

2) Принцип ліквідності забезпечує страховій компанії швидкість і прибутковість перетворення будь-яких інвестицій в грошові кошти. Відповідно до цього принципу структура активів страхової компанії повинна бути такою, щоб вона завжди мала доступну ліквідність, що передбачає концентрацію грошових активів і ліквідних фінансових інвестицій;

3) Принцип інвестиційного прибутку означає, що активи страховика повинні базуватися на принципі безпеки та ліквідності, і водночас приносити достатній дохід, який визначається як фінансовий дохід;

4) Принцип диверсифікації полягає в розподілі коштів між об'єктами інвестування з метою зменшення ризику втрати цих коштів або можливості втрати прибутку.

Таблиця 3.2

Оптимізація пасивів АТ «Страхова група «ТАС»

№	Показник	Варіанти розрахунків							
		1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Загальний обсяг капіталу, тис. грн	2 608 875	2 608 875	2 608 875	2 608 875	2 608 875	2 608 875	2 608 875	2 608 875
2.	Власний капітал, тис. грн	2 608 875	2 347 988	2 087 100	1 826 213	1 565 325	1 304 438	1 043 550	782 663
3.	Позиковий капітал, тис. грн.	0	260888	521775	782662,5	1043550	1304438	1565325	1826213
4.	Частка позикового капіталу, %	0	10	20	30	40	50	60	70
5.	Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	20	20	20	20	20	20	20	20
6.	Мінімальна ставка відсотка за кредит, %	1	1	1	1	1	1	1	1
7.	Мінімальна процентна ставка з урахуванням премії за ризик, %	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82
8.	Бухгалтерський прибуток з урахування відсотків за кредит (ряд.1*ряд.5:100), тис. грн.	525310	525310	525310	525310	525310	525310	525310	525310
9.	Сума відсотків за кредит (ряд.3*ряд7/100), тис. грн.	0	2139	4279	6418	8557	10696	12836	14975
10.	Бухгалтерський прибуток без урахування суми відсотків за кредит (ряд.8-ряд.9), тис. грн.	525310	523171	521031	518892	516753	514614	512474	510335
11.	Ставка податку на прибуток, частки одиниць	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
12.	Сума податку на прибуток (ряд.10*ряд.11), тис. грн	94556	94171	93786	93401	93016	92630	92245	91860
13.	Чистий прибуток (збиток) (ряд.10-ряд.12), тис. грн.	430754	429000	427246	425492	423737	421983	420229	418475
14.	Чиста рентабельність власного капіталу (ряд.13./ряд.2*100), %	17	18	20	23	27	32	40	53
15.	Ефект фінансового левериджу, %	0,0	1,6	4,0	7,8	14,3	25,7	48,3	100,4

Оптимізація активів за обов'язковими критеріями та критеріями достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризику в № 850 [16] від 06.07.2018 [48]:

1) Готівка на поточних рахунках, депозити на поточних рахунках – не більше 30% страхового резерву;

2) банківські вклади (депозити), крім вкладів до запитання, – не більше 70% страхових резервів. При цьому банківські вклади (депозити), валютні вклади в різних банках відповідно до валюти страхування – не більше 20% страхового резерву;

3) нерухомість – не більше 20% страхового резерву, при інвестуванні в проект нерухомості – не перевищує 10% страхового резерву;

4) цінні папери – не перевищує 50% страхового резерву в цілому, з яких: частки українських емітентів – не більше 10% страхового резерву, а акції одного емітента – не більше 3% страхового резерву; корпоративні облігації українських емітентів – не більше 30% страхового запасу, а облігації одного емітента - не більше ніж 10% страхового резерву; акції, облігації та іноземні цінні папери іноземних емітентів – не більше 10% страхового резерву; облігації місцевих позик – не більше 10% страхового резерву; іпотечні облігації – не більше 20% страхового резерву. страховий резерв облігації міжнародних фінансових організацій - не більше 40% страхового резерву;

5) державні облігації України – не більше 80% страхового резерву;

6) вимоги до перестрахових компаній – не більше 50% страхового резерву, при цьому: вимоги до приватних перестрахових компаній – не більше 10% страхового резерву;

7) банківські метали, включаючи поточні та депозитні рахунки для банківських металів – не більше 15% страхового резерву. Оптимізація активів страхових компаній повинна визначати пріоритетність розподілу грошових зобов'язань з точки зору забезпечення ліквідності та платоспроможності страхових компаній, а також пріоритетність розподілу банківських депозитів і

прибутковості, прибутковості та надійних цінних паперів розподілу коштів з точки зору забезпечення ліквідності та платоспроможність страхових компаній.

3.2. Формування та використання стратегії управління фінансовим потенціалом страхової компанії

В умовах посилення конкуренції між страховими компаніями харчової промисловості все більшого значення набувають практичні підходи до управління фінансовим потенціалом. Фінансовий потенціал можна охарактеризувати як взаємозв'язки, що виникають на підприємстві з метою досягнення максимального позитивного фінансового результату за умов [78]:

- залучення капіталу в обсязі, який є необхідним для реалізації ефективних інвестиційних проектів;
- наявності обсягу власного капіталу, який є достатнім для реалізації умов ліквідності і фінансової стійкості;
- рентабельності вкладеного капіталу;
- наявності ефективної системи управління фінансами, яка забезпечує прозорість поточного і майбутнього фінансового стану.

Варто наголосити, що комплексне управління фінансовим потенціалом страхової компанії є одним з важливих факторів, що забезпечують його результативність. Від потужності фінансового потенціалу значною мірою залежить безперервність і ефективність відтворювального процесу. Вирішення цієї проблеми ускладнюється характером даної синтетичної категорії і її багатофункціональними завданнями.

Системний підхід до управління фінансовим потенціалом страхової компанії складається з трьох взаємопов'язаних етапів [44].

Перший етап «Діагностика фінансових показників» є встановлення і вивчення ознак, що визначають розвиток фінансового потенціалу та можливе запобігання небажаним відхиленням від його розвитку. Виконання даного етапу зумовлено необхідністю аналізу стану фінансової діяльності страхової компанії

для оперативного коригування з метою досягнення поставлених стратегічних цілей для накопичення фінансового потенціалу. На даному етапі важливі не стільки поточні значення показників фінансової діяльності, скільки тенденції до їх зміни за певний проміжок часу. При цьому рекомендовано аналізувати як тенденцію до змін між наступними і попередніми значеннями показників, так і тенденцію до змін показників «до» і «після» прийняття рішень.

Другий етап «Оцінка структурної динаміки фінансових показників» є невід'ємною складовою частиною системного підходу до управління фінансовим потенціалом страхової компанії, виконання якого дозволяє своєчасно вносити корективи в структуру фінансового потенціалу для досягнення поставленої мети. В рамках даного етапу виявлені на першому етапі відхилення фінансових показників аналізуються і виділяються фінансові показники, за якими спостерігаються «критичні» відхилення від встановлених цільових нормативів. За кожним «критичним» відхиленням визначаються причини, що їх викликали.

Третій етап «Моніторинг фінансових показників» є одним з основних складових системного підходу до управління фінансовим потенціалом страхової компанії, який дозволяє визначити ймовірність досягнення поставлених стратегічних цілей. Моніторинг фінансових показників, з одного боку, забезпечує функціональну повноту, достовірність і точність прогнозу, а з іншого – зменшує витрати часу і коштів на прогнозування. Частота прогнозування значення фінансових показників залежить від цілей, які стоять перед системою моніторингу, а також від рівня отриманих значень фінансових показників. Результатом прогнозування є графічне представлення динаміки прогнозованих значень фінансових показників. На їх підставі визначаються критичні точки, в яких тенденція до зміни значень прогнозованих фінансових показників може змінюватися під впливом тих чи інших факторів [47].

Таким чином, пропонований системний підхід до управління фінансовим потенціалом страхової компанії, що складається з трьох взаємопов'язаних етапів (діагностика фінансових показників, оцінка структурної динаміки фінансових показників, моніторинг фінансових показників) дозволяє оперативно управляти

власними і запозиченими, короткостроковими і довгостроковими фінансовими ресурсами підприємства, виявляючи приховані резерви, що позитивно відбивається на ефективності діяльності господарюючого суб'єкта.

На основі теоретичних і практичних узагальнень систематизовано основні принципи організації управління фінансовим потенціалом страхової компанії (рис. 3.1) [19].

Рис.3.1. Взаємозв'язок принципів управління фінансовим потенціалом страхової компанії

Варто зазначити, що подані вище принципи управління фінансовим потенціалом взаємопов'язані між собою і доповнюють один одного. Вони характеризують як загальні вимоги до організації даного процесу, так і особливості фінансового потенціалу.

Важливе значення в організації фінансового потенціалу має принцип цілісності, який дозволяє забезпечити комплексність і узгодженість. Принципи управління фінансовим потенціалом підприємства управлінських дій всіх складових і на всіх етапах його функціонування. Отже, можна стверджувати що фінансовий потенціал має суттєвий вплив на всю виробничо-господарську

діяльність страхової компанії. Таким чином, забезпечується синхронність фінансових потоків і підвищення ефективності безпосередніх їх фінансових відносин. Достовірними стають обґрунтування щодо пропорцій між господарськими та фінансовими параметрами діяльності підприємства, та, відповідно, й оцінка впливу основних факторів на кінцеві результати його функціонування [25].

Принцип цілісності доповнюється безперервністю управління фінансовим потенціалом, який передбачає постійну реалізацію управлінських дій від початку створення господарського суб'єкта до його ліквідації. Оскільки фінансовий потенціал перебуває у постійному русі, відрізняється зміною форм фінансових ресурсів і відносин, то для обґрунтування способів реалізації та оцінки результативності прийнятих рішень потрібно облік конкретної ситуації, використання різних методів для досягнення позитивних результатів господарювання. Безперервність управління фінансовим потенціалом страхової компанії повинна досягатися не тільки в різні періоди, а й у просторі, тобто на всіх етапах управління відповідним об'єктом.

Не менш важливим є дотримання принципу гнучкості (еластичності), суть якого полягає в можливості пристосування всіх прийнятих і реалізованих рішень до реальних умов господарювання. Тобто, обов'язкове врахування економічної, політичної, зовнішньої ситуації, а також внутрішніх умов господарювання підприємства. Насправді, це стає можливим завдяки узагальненню великої інформації про стан і намічені зміни в економіці та фінансовій політиці держави, хорошій орієнтації в кон'юктурі товарного і фінансового ринків. Одночасно необхідно враховувати стан матеріальних, трудових і власних фінансових ресурсів, а також кредитоспроможність підприємства і платоспроможність його партнерів по бізнесу. Не менш важливим є оволодіння менеджерами прогресивними навичками планування, маневрування фінансовими ресурсами і швидка їх реакція на фінансові труднощі. Сукупність виконання цих вимог дозволяє реалізувати принцип еластичності (гнучкості) управління [29].

Варто зазначити, що для прийняття управлінських рішень необхідна їх належна обґрунтованість, оскільки досягнення головної мети діяльності страхової компанії вимагає дотримання принципу наукової обґрунтованості. Таким чином, підвищується значущість прогнозування діяльності страхової компанії.

Наукова обґрунтованість окремих показників, таких, як обсяг, структура і використання фінансового потенціалу страхової компанії, дозволяє забезпечити цілісність і ефективність процесу управління ним. За допомогою використання різноманітних фінансових інструментів можна дослідити та визначити окремі параметри фінансового потенціалу, раціональні пропорції між ними і тим самим досягти економічного ефекту від запланованих заходів [74].

Більш повне і якісне відображення наукової обґрунтованості управлінських рішень відбувається при дотриманні принципу результативності. Саме він націлює управлінські дії на досягнення позитивних фінансових результатів усіх запланованих завдань у сфері фінансово-господарської діяльності страхової компанії. Таким чином, сила й активний вплив фінансового потенціалу страхової компанії, що сприяє задоволенню потреб господарського суб'єкта в фінансових ресурсах і своєчасному виконанні фінансових зобов'язань, забезпечує безперервність і ефективність його функціонування. У зв'язку з цим принцип результативності можна вважати одним з особливо важливих характеристик управління фінансовим потенціалом, оскільки він тісно пов'язаний з досягненням головної мети даного процесу.

Варто зазначити, що застосування даного принципу є можливим при організації управлінських функцій на кожній ділянці фінансової діяльності і при використанні складових частин фінансового потенціалу. Результативність використання даного принципу вимірюється різними показниками, залежно від вирішення поставлених завдань. Для всебічної оцінки ефективності управління фінансовим потенціалом доцільно застосовувати такі багатфункціональні параметри, як ступінь фінансової стійкості, конкурентоспроможність [68].

Ефективності управлінських дій можна досягнути лише в тому випадку, якщо перераховані вище принципи враховують специфіку господарського і фінансового обороту суб'єкта та адаптованість до умов його функціонування залежно від економічної та політичної ситуації. Отже, при обґрунтуванні концептуальних підходів до побудови комплексної системи управління фінансовим потенціалом страхової компанії, окрім загальних принципів управління, варто враховувати:

- сутнісні й організаційні характеристики даної синтетичної категорії;
- специфіку фінансової і господарської діяльності керованого суб'єкта;
- основи побудови класичної моделі управління фінансовою діяльністю страхової компанії [5].

Системоутворюючим фактором у стратегії управління фінансовим потенціалом страхової компанії є ефективне використання інструментів фінансового ринку, головною функцією яких є забезпечення руху грошових потоків від одних суб'єктів господарювання до інших. Зокрема, при плануванні фінансових потоків, фінансовий менеджмент повинен застосувати весь інструментарій, враховуючи величину внутрішніх і зовнішніх позикових джерел фінансування.

Важливим завданням в управлінні фінансовим потенціалом є оптимізація фінансових потоків для забезпечення максимального збільшення позитивного фінансового результату – прибутку. Для цього страхова компанія повинна розробляти й ефективно застосовувати відповідні стратегії фінансування.

У найбільш загальному вигляді під стратегією управління фінансовим потенціалом страхової компанії пропонуємо розуміти комплекс заходів з управління фінансовими ресурсами господарюючого суб'єкта з метою отримання економічної вигоди і забезпечення безперервного процесу [67].

Управління фінансовим потенціалом підприємства передбачає планування, організацію, контроль забезпеченості страхової компанії фінансовими ресурсами для ведення виробничо-господарської діяльності з урахуванням стратегічних перспектив, а також забезпеченість власним капіталом в обсязі, необхідному для

виконання умов ліквідності та фінансової стійкості. Визначення фінансового потенціалу та якісне управління ним є однією з першочергових потреб підприємства та умовою забезпечення його ефективної діяльності.

Процес формування стратегії управління фінансовим потенціалом повинен здійснюватись у певній логічній послідовності (рис. 3.2) [45].

Рис. 3.2. Етапи формування стратегії управління фінансовим потенціалом

Процес формування стратегії управління фінансовим потенціалом включає такі складові, як: діагностика і прогнозування фінансового потенціалу підприємства; стратегічне і тактичне планування; вибір ефективних фінансових інструментів (в рамках прийнятих інвестиційних рішень); управління фінансовими ризиками; податкове планування; організаційно-правове оформлення та подальший контроль фінансових потоків (рис.3.3) [41].

Рис.3.3. Складові стратегії управління фінансовим потенціалом страхової компанії

Стратегію управління фінансовим потенціалом доцільно слід визначати як систему цілей і перспективних дій на основі створення і реалізації підходів та інструментів фінансового менеджменту. Дана система формує певну сукупність планів отримання, накопичення і розподілу фінансових ресурсів.

Для ефективного функціонування страхової компанії не достатньо лише мати на балансі фінансові ресурси. Вони мають бути правильно сформовані та використовуватись відповідно до виду діяльності, яким займається суб'єкт господарювання. Тобто кошти повинні залучатися на строк довший ніж строк їх корисного використання. Це можливо реалізувати за допомогою оптимізації структури капіталу. Основним завданням оптимізації активів і пасивів є максимізація фінансового добробуту власників страхових компаній шляхом максимізації ринкової вартості. В роботі було здійснено розрахунки оптимізації структури капіталу страхової компанії на основі мінімальної середньозваженої вартості капіталу та розрахунок оптимальної структури капіталу за критерієм максимізації рівня рентабельності власного капіталу. Також сформовані принципи оптимізації структури капіталу, серед яких виділено найголовніший – розробка стратегії управління фінансовим потенціалом страхової компанії. Тому в роботі було запропоновано етапність формування стратегії та розроблена сама стратегія для АТ СГ «ТАС».

ВИСНОВКИ

В ході проведеного аналізу були сформовані наступні висновки.

Фінансовий потенціал – це вартісна категорія, яка дозволяє виміряти в абсолютних обсягах та визначити у відносних показниках наявні фінансові активи економічних суб'єктів, змоделювати їх потенційні можливості до нарощування та реалізації у майбутньому. Вивчення та оцінка фінансового потенціалу, відносин, що його характеризують, показників, які надають можливість визначити розміри його та окремих складових, дозволяє не лише досліджувати процес формування, накопичення та використання фінансових активів економічних суб'єктів в процесі їх діяльності, але й виявити тенденції, закономірності, механізм управління фінансовим потенціалом, що дозволить впливати на його результативність, формувати умови для забезпечення оптимальності дій та заходів, відповідно до тенденцій національного і світового розвитку, пріоритетів та потреб економічних суб'єктів.

Фінансовий потенціал страхової компанії є найважливішою складовою його ресурсного потенціалу та включає в собі загальну сукупність грошових коштів і надходжень, що перебувають у розпорядженні страховика для виконання всіх його фінансових зобов'язань, а також здійснення витрат компанії.

Фінансовим потенціалом страхової організації називаються фінансові ресурси, що знаходяться в господарському обороті і використовуються для проведення страхових операцій і здійснення інвестиційної діяльності. Потужність фінансового потенціалу страхової організації є передумовою її успішної діяльності на ринку. Розміри фінансового потенціалу страховика визначається обсягом і якістю фінансових ресурсів, що знаходяться в його розпорядженні.

Фінансові ресурси страхової компанії є сукупністю грошових коштів, сформованих з метою фінансування розвитку страхової компанії в майбутньому періоді. Беручи до уваги специфіку механізму формування фінансового

потенціалу страховика, фінансовий менеджмент у сфері страхового бізнесу направлений на управління власними та залученими коштами, для того, щоб досягнути стратегічної мети ведення бізнесу при дотриманні нормативів.

Фінансові ресурси страхової компанії це грошові доходи і надходження, що знаходяться в розпорядженні страхової компанії для здійснення операцій страхування і перестраховування з моменту укладання відповідного договору до здійснення зобов'язань у вигляді виплат страхових сум і відшкодувань, а також для здійснення інших видатків, які забезпечують процес страхування та проведення страховиком фінансової, інвестиційної та поточної господарської діяльності.

Важливим компонентом фінансового потенціалу у складі фінансових ресурсів страхової компанії є власний капітал, який виконує функцію фінансової гарантії виконання перед страхувальниками своїх зобов'язань згідно з договорами страхування і відіграє значну роль як на стадії її створення, так і функціонування. У діяльності страховиків, значно більше, ніж у інших суб'єктів господарювання із різних галузей економіки, приділяють увагу саме власному капіталу, адже він лежить в основі визначення платоспроможності компанії, яка є ключовим показником фінансового стану і впливає на рівень фінансового потенціалу. Власні фінансові ресурси належать страховикові на правах власності і представлені статутним (зареєстрованим) капіталом, капіталом у дооцінка, додатковим, резервним капіталами, нерозподіленим прибутком та вилученим капіталом.

На стадії створення страховика власний капітал складається, переважно, із статутного капіталу. На початковому етапі функціонування страхової компанії статутний капітал є єдиною гарантією забезпечення платоспроможності. Саме тому, порядок формування та дотримання розміру статутного капіталу страховика суворо регулюється законодавством.

Фінансовий потенціал страхової компанії складається з різних елементів, які взаємодіють між собою та впливають на фінансову стійкість та прибутковість

компанії. Найважливішими серед них є: капітал, резерви, ліквідність, прибуток, кредитний рейтинг.

Основною метою оцінювання фінансового потенціалу страхової компанії являється отримання невеликого числа ключових (найбільш інформативних) параметрів, які дають об'єктивну і точну картину фінансового стану страхової компанії, його прибутків і збитків, змін в структурі активів і пасивів, в розрахунках з дебіторами і кредиторами.

В сучасних умовах для оцінки фінансового стану діяльності страхової компанії використовується система показників, що детально і всебічно характеризує фінансовий стан страхової компанії і надає об'єктивну оцінку цього аналізу. Основними показниками фінансового стану страхової компанії являється розрахунок показників майнового стану; фінансової стійкості; ділової активності; рентабельності.

СГ «ТАС» посідає провідні позиції на ринку страхування України як за кількістю укладених договорів страхування та залучених за ними премій, так і за обсягом виплачених відшкодувань. Компанія має ліцензії Нацкомфінпослуг на здійснення 38 видів страхування та пропонує своїм клієнтам понад 100 різноманітних страхових продуктів, розроблених з урахуванням актуальних потреб клієнтів. Регіональна мережа компанії включає в себе майже 600 офісів продажів.

Загалом Страхова група «ТАС» має ліцензії Нацкомфінпослуг на здійснення 38 видів страхування, з яких 21 – у формі добровільного та 17 – у формі обов'язкового. Загалом СГ «ТАС» пропонує своїм клієнтам понад 100 різноманітних страхових продуктів, розроблених з урахуванням актуальних потреб клієнтів.

За результатами дослідження встановлено, що діяльність страхових компаній має особливості, які слід враховувати в процесі управління фінансовим потенціалом.

Впродовж досліджуваного періоду розмір статутного фонду СК «ТАС» в повному розмірі відповідає нормативам за видами страхування іншими, ніж

страхування життя. Розмір статутного фонду з погляду страхування життя не в повному обсязі відповідає нормативам. Це можна пояснити несприятливим політичним становищем та погіршенням економічної ситуації в країні, внаслідок чого було спричинено інфляцію національної валюти.

За результатами роботи СГ «ТАС» в 2018 році обсяг її страхових надходжень досяг 1 387 744,98 тис. грн., що на 35,5% перевищує суму платежів компанії, зібраних впродовж 2017 року. Понад третина премій СГ «ТАС» за минулий рік – 34,7% – припали на обов'язкову страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів (ОСЦПВ): за полісами ОСЦПВ було зібрано 481 152,13 тис. грн. платежів, що на 65,7% більше відповідного показника за 2017 рік. В свою чергу, за полісами «Зелена картка» в 2018 році СГ «ТАС» залучила 273 007,07 тис. грн. премій, що становить 19,67% від загального обсягу надходжень товариства та на 11,4% перевищує аналогічний показник за 2017 рік.

Встановлено, що у структурі власного капіталу страховика велику вагу займає додатковий капітал, у вигляді капіталу в дооцінках, який впродовж досліджуваних років мав незмінне значення 33467 тис. грн. Нерозподілений прибуток впродовж 2015-2018 стрімко зростав, середнє значення складає 213731 тис. грн. Для забезпечення страхових зобов'язань з страхування життя і медичного страхування СГ «ТАС» формує окремі резерви за рахунок надходження страхових платежів і доходів від інвестування коштів сформованих резервів по цих видах страхування.

Для ефективного функціонування страхової компанії не достатньо лише мати на балансі фінансові ресурси. Вони мають бути правильно сформовані та використовуватись відповідно до виду діяльності, яким займається суб'єкт господарювання. Тобто кошти повинні залучатися на строк довший ніж строк їх корисного використання. Це можливо реалізувати за допомогою оптимізації структури капіталу. Основним завданням оптимізації активів і пасивів є максимізація фінансового добробуту власників страхових компаній шляхом максимізації ринкової вартості. В роботі було здійснено розрахунки оптимізації

структури капіталу страхової компанії на основі мінімальної середньозваженої вартості капіталу та розрахунок оптимальної структури капіталу за критерієм максимізації рівня рентабельності власного капіталу. Також сформовані принципи оптимізації структури капіталу, серед яких виділено найголовніший – розробка стратегії управління фінансовим потенціалом страхової компанії. Тому в роботі було запропоновано етапність формування стратегії та розроблена сама стратегія для АТ СГ «ТАС».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Марценюк-Розарьонова О. В., Бондар А. В. Аналіз фінансового потенціалу страхової компанії та механізму його формування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 22. С. 61–65.
2. Димніч О. В. Концептуальні підходи до класифікації фінансових ризиків страхової організації / О.В. Димніч, С.Р. Ланг // *Фінанси України*. 2017 – No 2. – С. 43-52.
3. Корнійчук Г. Економічний зміст фінансового потенціалу підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 7 (2). – с. 26-29.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і гол. редактор Бусел В. К.: Ірпінь: ВГФ «Перун». 2005. с.4.
5. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. Правопис. Граматика / Сліпушко О. К.: Криниця, 1999.
6. Економічна енциклопедія: / за ред. Мочерного С., К.: Академія, 2002. Т. 3.
7. Блацак Б. Фінансовий потенціал у структурі потенціалу підприємства. *Вчені записки ТНУ ім. В. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Т. 30 (69), No 3. С. 74–78.
8. Федосов В., Інституційна фінансова інфраструктура України: сучасний стан та проблеми розвитку // Опарін В., Львовчкін С. *Фінанси України*. 2008. No 12. С. 3 – 21.
9. Боронос, В. Аналіз економічного змісту фінансового потенціалу регіону / В. Боронос, І. Карпенко // *Аналітично-інформаційний журнал «СХІД»*. 2011. No 1 (108). С. 32–36.
10. Пересада А., Коваленко Ю. *Фінансові інвестиції: Підручник*. К. КНЕУ, 2006. 728 с.

11. Ненно І. Вичерпність фінансового потенціалу страховика в умовах євроінтеграції. Національний університет «Львівська політехніка» 2009. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10236/1/89.pdf>.
12. Ткаченко Н. Інвестиційна діяльність страхових компаній: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01. НАН України. Ін-т екон. прогнозування. К., 2004. 20 с.
13. Гавриляк Т. Фінансовий потенціал інвестиційної діяльності страховиків в економіці України. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Львів, 2017. С. 20
14. David Bland. Insurance: Principles and Practice. 1993. P. 416.
15. Гаманкова О. Фінанси страхових організацій: Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2007. 328 с.
16. Ткаченко Н. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика: монографія. Нац. банк України, Ун-т банків. справи. Черкаси: «Черкаський ЦНТЕІ», 2009. 570 с.
17. Галасюк О. Теоретичні засади та структура формування фінансових ресурсів страхової компанії. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2009. №11. С. 219-224.
18. Кунцевич В. О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки. Актуальні проблеми економіки. 2004. №7 (37). С. 123–130.
19. Баранова В. Г., Ненно І. М. (2012). Фінансовий потенціал страховика. URL: [https:// core.ac.uk](https://core.ac.uk).
20. Корнейчук Г. В. Структурні компоненти фінансового потенціалу агроформувань. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. №7 (частина 2). С. 26– 30.
21. Громова А. Є. Фінансовий потенціал як основа формування прибутку підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2017. №5. С.75-76.

22. Гончаренко М. В. Еволюція сутності фінансового потенціалу розвитку територій. Теорія та практика державного управління. 2013. Випуск. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2013_3_25.
23. Білик М. Д. Фінансовий стан страховика: теорія, методика. Формування ринкових відносин в Україні. 2013. № 5. С. 86-92.
24. Ботвіна Н. О. Формування страхового ринку в Україні: реалії та проблеми сьогодення. Економічний аналіз. 2019. Т. 29. № 4. С. 132-137.
25. Величко Г. О., Сташкевич Н. М., Сташкевич О. С. Напрями удосконалення фінансової стійкості страхових компаній. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. URL: <http://www.vestnikeconom.mgu.od.ua/journal/2017/25-2-2017/18.pdf>.
26. Герасимова І. Ю. Система фінансових важелів та її вплив на фінансову стійкість страхових компаній в умовах глобалізації. Економічний простір. 2015. № 103. С. 118-128.
27. Курок О. О. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній. Економічний вісник університету. 2016. С. 557-560.
28. Мельник О. І., Кульбачна Л. А., Жулім М. С. Стан та перспективи розвитку страхового ринку в Україні. Молодий вчений. 2017. № 12 (52). С. 724-727.
29. Плиса В. Й. Управління фінансовою стійкістю страховика. Фінанси України. 2015. № 9. С. 136-143.
30. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
31. Полчанов А. Ю. Фінансова стратегія страховика на світовому ринку. Вісник КНТЕУ. 2016. № 3. С. 75-83.
32. Бондаренко П. В. Економічна сутність дефініції «фінансовий потенціал страховика». Науковий вісник Одеського національного економічного університету: зб. наук. праць; за ред.: В.В. Коваленко (голов. ред.). (ISSN 2409-9260). Одеса: Одеський національний економічний університет. 2023. № 5-6 (306-307). С. 41-46.

33. Офіційний сайт АТ «Страхова група «ТАС»». URL: <https://sgtas.ua/>.
34. Добош Н.М. Основні принципи формування та управління капіталу страхових організацій. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 767. С. 132–140.
35. Єрмошенко А.М. Окремі стратегічні аспекти управління страховими компаніями. Актуальні проблеми економіки. 2013. № 11. С. 128-135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2013_11_2.
36. Кнейслер О.В. Методологія класифікації фінансових потоків страхових компаній. Економічний аналіз. 2015. Т. 20. С. 157–163.
37. Кнейслер О.В. Практичні засади управління активами страхової. Наукові записки. 2014. Вип. 12. С. 224–235.
38. Кнейслер О.В. Формування системи управління фінансовими потоками страхових компаній. Схід. 2015. № 5. С. 55–59.
39. Нагайчук Н.Г. Теоретичні підходи до визначення змісту поняття «фінанси страхових організацій». Інвестиції: практика та досвід. 2010. №11. С. 32–35.
40. Налукова Н. І. Фінансова діяльність страховика: концептуальні засади теорії і практики. Світ фінансів. 2015. № 2. С. 105–117.
41. Письменна Т.В. Теоретичне підґрунтя функціонування і вітчизняна практика розвитку страхового ринку. Світ фінансів: науковий журнал ТНЕУ. 2016. Вип. 3 (48). С. 113–123.
42. Письменна Т.В. Управління збалансованістю страхового портфеля: дискурс в теорію та погляд на сучасну. Вісник Тернопільського національного економічного університету: науковий журнал ТНЕУ. 2016. Вип. 2. С. 90–101.
43. Пікус Р., Нестерова Д. Ефективність інвестиційної стратегії страхових компаній в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2015. №3(168) С.8–12.

44. Поплавський О.О. Аналіз інвестиційного потенціалу страхових компаній в умовах фінансової нестабільності. Ефективна економіка. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5347>.
45. Супрун Н.В. Нові підходи до управління капіталом страхових компаній. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2017. Вип. 7 (1). С. 138–144.
46. Тесленок І.М. Сутність і структура інформаційного потенціалу підприємства. БізнесІнформ. 2016. № 6. С. 124–127.
47. Ткаченко Н. В. Страхування: навч. посіб. Київ: Ліра-Київ, 2017. 376 с.
48. Фориншурер. Підсумки страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/files/file00565.pdf>.
49. Шевчук О. Оцінка фінансового стану та ефективності діяльності страхових компаній України URL: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/4987/1/PPR_23_10.pdf.
50. Бідюк П.І., Тимощук О.Л., Коваленко А.Є., Коршевніюк Л.О. Системи і методи підтримки прийняття рішень. Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2020. 600 с.
51. Світлична О.С., Сташкевич Н.М. Управління фінансами страхових організацій: Навч. пос. - Одеса: Атлант, 2015 – 258 с.
52. Романовська Ю. А. (2020) Фінансовий потенціал страхового ринку України. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua>.
53. Бондаренко П. В. Сутність фінансового потенціалу страхової компанії. European journal of economics and management. 2021. Vol. 7, Issue 3. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2021/eujem_2021_7_3/eujem_2021_7_3.pdf.
54. Куліш Г. П., Чепка В. В. Фінансовий потенціал підприємства та його роль в умовах нестабільності економіки. Статистика України. 2017. №1. С. 29-35.
55. Арич М. І. Оцінка ефективності управління конкурентоспроможністю страхового ринку на основі концепції six sigma. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. № 1. С. 22-28.

56. Городніченко Ю. В. Тенденції та перспективи розвитку страхового ринку України. Економіка і суспільство. 2017. № 10. С. 569–573.
57. Демиденко М. А. Пістунів І. М. Підвищення конкурентоспроможності продуктів та послуг страхової компанії з використанням методів економіко-математичного моделювання. Науковий погляд: економіка і управління. 2021. № 4(74). С. 98–105.
58. Жарінова А. Г., Лімаренко Ю. В. Конкурентоспроможність страхового ринку України. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/8174/1/NRMSE2017_V3_P415-416.pdf.
59. Іванова А. П., Шаповал Л. П. Особливості формування прибутку страхової компанії. Економіка та суспільство. 2017. Вип. 13. С. 1110-1116.
60. Качула С. В., Лисяк Л. В., Ляшевський Я. О. Аналіз формування доходу і розподілу прибутку страхових компаній. Агросвіт. 2021. №1-2. С. 12-19.
61. Корват О. В., Мамедов Н. К. Управління доходами страхової компанії. Ефективна економіка. 2019. № 11. С. 1-8.
62. Кравчук Г., Бережна Т. Дослідження проблем формування фінансових результатів страховиків. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2016. № 1 (5). С. 193-203.
63. Мурашко О. В., Федотова М. Фінансова стійкість страховиків в умовах економічної нестабільності. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32248/Siukf_19_155.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
64. Опешко Н. С. Оцінка конкурентоспроможності страхових компаній. Ефективна економіка. № 6. 2019. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=5&y=2019>.
65. Пересада В. О., Клімович І. М. Аналіз конкурентоспроможності страхового ринку України в умовах трансформації URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=39437>.
66. Піддубна К. І., Полурезов Д. С. Визначення рівня конкурентоспроможності та фінансового потенціалу страхової компанії. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/68.pd>.

67. Пономарьова О. Б., Перетяцько А. Б., Дегтярова С. С. Аналіз конкурентоспроможності страхових компаній України URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/202.pdf>.

68. Проскурович О. В., Мельничук І. І. Формування фінансових результатів страхових компаній. Вісник Хмельницького національного університету. 2014. № 5. Т. 1. С. 109-116.

69. Рекуненко І. І., Чорна С. В. Особливості інвестиційної діяльності страхових компаній. Економіка і суспільство. 2017. № 8. С. 666-672.

70. Романовська Ю. А. Саєнко Я. А. Фінансові показники аналізу конкурентоспроможності страхової компанії. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2018. Вип. 2. С. 101–104.

71. Шаповал Л. П., Кудлай К. Д. Оцінка рентабельності діяльності страхових компаній. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2020. № 38. С. 81–86.

72. Шірінян Л. В., Шашенко О. В., Шірінян А. А. Економіко-правовий аналіз розміщення страхових резервів страхових компаній і перестраховання у нерезидентів. Бізнес-інформ. 2019. № 7. С. 250–260.

73. Шірінян Л. В., Шірінян А. С. Методологія комплексної оцінки відкритості ринків банківських і страхових послуг України. Економіка України. 2017. № 12. С. 34–51.

74. Шірінян Л. В., Шірінян А. С. Нова методологія комплексної оцінки конкурентоспроможності ринку страхових послуг України: фактори масштабу і суперництва, тенденції та порівняння. Облік і фінанси. 2019. № 1. С. 153–162.

75. Шірінян, А. А., Шірінян, Л. В. Показники ефективності страхового ринку України з позицій власників страхових компаній. Ефективна економіка. 2019. №10. С. 1-7.

76. Viriova A., Kryvda O. Pros and cons of neuromarketing. Majesty of Marketing: Materials of the International conference for the students and junior research staff. – Dnipro, Dnipro University of Technology, 2021. С. 298-300.

77. Азарова А.О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: монографія / А.О. Азарова, О.В. Рузакова. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 172 с.

78. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.

79. Грідчіна М. В. Управління фінансами акціонерних товариств: навчальний посібник / М. В. Грідчіна. – К.: А.С.К., 2015. – 384 с.

80. Добикіна О.К. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник / О.К.Добикіна. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 208 с.

81. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. Посібник / К.В. Ізмайлова. – К.: МАУП, 2012. – 152 с.

82. Комарецька П. В. Фінансовий потенціал : його складові, фактори впливу та умови розвитку / П. В. Комарецька // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна «Еволюція наукових знань і сучасні проблеми економічної теорії». – 2015. – № 663. – С.144-148.

83. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств / Затверджено Центральною спілкою споживчих товариств України 28.07.2006р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

84. Назаренко А.С. Теоретичні підходи до визначення сутності економічної категорії «фінансовий потенціал» / А.С. Назаренко. – К.: Економіка. Фінанси., 2010. – №8. – С. 22–29.

85. Хринюк О. С. Сутність фінансового потенціалу підприємства / О. С. Хринюк, В. А. Бова. // Актуальні проблеми економіки та управління – 2017. – №11.– С. 1–9.

86. Яловий Г.К. Концептуальні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства / Г.К. Яловий, Н.П. Бакеренко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016, вип. 18.5 – С. 115-124.

ДОДАТКИ